

Bærekraft i bank

*En komparativ studie om bærekraft i norske
bankers kredittvirksomhet*

Dag Ivar Årdalsbakke Breivik

&

Robert Tokheim

Veileder: Øystein Gjerde

Masteroppgave, økonomi og administrasjon, Økonomisk
Styring

NORGES HANDELSHØYSKOLE

Dette selvstendige arbeidet er gjennomført som ledd i masterstudiet i økonomi- og administrasjon ved Norges Handelshøyskole og godkjent som sådan. Godkjenningen innebærer ikke at Høyskolen eller sensorer inntar ansvar for de metoder som er anvendt, resultater som er fremkommet eller konklusjoner som er trukket i arbeidet.

Sammendrag

Banker er, på grunn av sin rolle som mellomledd i økonomien, avgjørende for at samfunnet skal kunne bevege seg i en mer bærekraftig retning. Den tidligere bærekraftsøkonomen Klas Eklund understreket dette med «Bankene kan ikke redde klimaet alene, men uten bankene kan ikke klimaet reddes». Bankenes kredittvirksomhet, som omhandler å allokere kapital til verdiskapene initiativ og prosjekter, er et område hvor bankene har en stor påvirkningskraft til å dytte andre næringer mot en mer bærekraftig utvikling. Formålet med denne utredningen er derfor å undersøke hvordan norske banker har integrert bærekraft i sin kredittvirksomhet.

Utredningen er gjennomført som en komparativ case-studie av tre norske banker. Studien baseres på kvalitative semistrukturerte dybdeintervjuer med relevante intervjuobjekter innenfor bankenes kredittvirksomhet. Totalt ble fem dybdeintervju gjennomført med intervjuobjekter fra DNB ASA, Sparebanken Vest og Cultura Bank. I tillegg ble ett dybdeintervju gjennomført med et intervjuobjekt fra Cicero Senter for klimaforskning. For å komplementere disse funnene gjennomførte vi også en omfattende dokumentanalyse av relevante dokumenter.

Gjennom utredningen kommer det frem at norske banker har satt bærekraft i kredittvirksomhet høyt på sin agenda. Dette kommer av en kombinasjon av frivillige- og regulatoriske drivere, slik som press fra interessenter, ønsket om å bidra til en positiv samfunnsutvikling, lønnsomhet og nye reguleringer fra myndigheter. Funnene viser videre at bankene har hatt ulik tilnærming til tematikken. Våre funn antyder at dette kan være på bakgrunn av de underliggende driverne banken har for å integrere bærekraft, som kan variere fra bank til bank. Hvilken verdi banken skaper, henger igjen sammen med hvilken tilnærming banken har valgt.

På bakgrunn av dette presenterer vi en konseptuell modell som viser hvordan norske banker har integrert bærekraft. Modellen baserer seg på tre steg: Drivere, tilnærming til bærekraft og verdiskaping. I motsetning til Schoenmaker (2017) sitt rammeverk for bærekraftig finans, gir vår konseptuelle modell rom for at det ikke nødvendigvis er en motsetning mellom å skape verdier for samfunn og interessenter, og å skape verdi for sine aksjonærer. Bankene vi har inkludert i studien, antar at det på lang sikt vil lønne seg å drive kredittvirksomhet med hensyn til bærekraft.

Forord

Denne masterutredningen er en del av masterstudiet i økonomi og administrasjon ved Norges Handelshøyskole, NHH. Oppgaven ble skrevet høsten 2020 og våren 2021, og utgjør totalt 30 studiepoeng.

Oppgaven er en kvalitativ studie, og tar for seg bærekraft i bankers kredittvirksomhet. Motivasjonen for oppgaven var å fordype oss innen en dagsaktuell og fremtidsrettet problemstilling. Banknæringen peker seg ut som en særskilt viktig aktør for å bidra til å dytte næringsliv og samfunn i en mer bærekraftig retning. Derfor har vi valgt å undersøke hvordan norske banker har integrert bærekraft i sin kredittvirksomhet, spesifikt for deres bedriftsmarked.

Vi vil takke vår veileder Øystein Gjerde for gode diskusjoner og stødig veiledning gjennom hele prosessen. Vi vil også rette en takk til kontaktpersonene og intervjuobjektene som har vært store og viktige bidragsytere for oppgaven.

Bergen, 15. februar 2021

Dag Ivar Årdalsbakke Breivik

Dag Ivar Breivik

Robert Tokheim

Robert Tokheim

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	2
Forord	3
Figurliste.....	6
1 Innledning.....	7
1.1 Bakgrunn for valg av oppgaven	8
1.2 Norsk banknæring	8
1.2.1 Kredittvirksomhet.....	9
1.3 Avgrensning og problemstilling	9
1.4 Oppgavens disposisjon	10
2 Litteratur og rammeverk.....	10
2.1 Bærekraft	10
2.1.1 Bærekraft i kredittvirksomhet	11
2.1.2 Regulering og rapportering	12
2.2 Interessent- vs. aksjonærverdi	13
2.3 Rammeverk for bærekraftig finans	14
2.3.1 Bærekraftig finans 1.0	15
2.3.2 Bærekraftig finans 2.0	16
2.3.3 Bærekraftig finans 3.0	17
2.3.4 Hvor er bankene i dag?.....	18
3 Forskningsdesign og metode	18
3.1 Forskningstilnærming.....	19
3.2 Forskningsdesign.....	19
3.3 Forskningsstrategi	20
3.4 Datainnsamling.....	20
3.4.1 Semistrukturerte dybdeintervju	20
3.4.2 Dokumentanalyse	21

3.5 Etisk bankguide	22
3.6 Datautvalg	22
3.7 Prosedyre for analyse av data	24
3.8 Metodisk kvalitet.....	25
3.8.1 Pålitelighet (Reliabilitet)	25
3.8.2 Troverdighet (Intern validitet).....	26
3.8.3 Overførbarhet (Ekstern validitet)	27
3.8.4 Bekreftbarhet	28
3.9 Etske vurderinger	28
4 Presentasjon av funn.....	28
4.1 Funn fra dybdeintervjuer	28
4.1.1 Hvordan integreres bærekraft i bankens kredittvirksomhet i dag?.....	29
4.1.2 Hvilke utfordringer opplever bankene i forbindelse med å integrere bærekraft i kredittvirksomheten?	32
4.1.3 Drivere for bærekraft i kredittvirksomheten	34
4.2 Funn fra dokumentanalyse	38
4.2.1 DNB	39
4.2.2 Sparebanken Vest.....	41
4.2.3 Cultura.....	42
4.3 Oppsummering	44
5 Drøfting	44
5.1 Bærekraft på agendaen	44
5.2 Risiko- eller verdibasert tilnærming til kredittvirksomhet.....	46
5.3 Verdiskaping	47
5.4 Konseptuell modell	50
6 Konklusjon	52
7 Begrensninger og videre forskning	55

7.1 Begrensninger.....	55
7.2 Videre forskning.....	55
Litteraturliste	57
Vedlegg	62
Vedlegg I: Intervjuguide DNB, Sparebanken Vest og Cultura.....	62
Vedlegg II: Intervjuguide Cicero	63

Figurliste

Figur 1: Tre forutsetninger for bærekraft	11
Figur 2: Verdibasert kredittvirksomhet	12
Figur 3: Evolusjonen av bærekraft i virksomheter	15
Figur 4: Rammeverk for bærekraftig finans (Schoenmaker, 2017)	15
Figur 5: Nivåer av sosial- og miljømessig verdi	18
Figur 6: Vår metodiske tilnærming	19
Figur 7: Datautvalg.....	22
Figur 8: Utvikling totalskår i Etisk Bankguide	23
Figur 9: Prosedyre for analyse av data	25
Figur 10: Drivere for bærekraft i bank	46
Figur 11: Verdibasert- og risikobasert tilnærming	47
Figur 12: Verdiskaping ved bærekraft i kredittvirksomhet	50
Figur 13: Fra drivere til tilnærming.....	51
Figur 14: Konseptuell modell.....	52

1 Innledning

Bærekraft er et begrep som får stadig mer oppmerksomhet både av myndigheter, media, selskaper og samfunnet generelt. I 2019 så vi blant annet over 10.000 norske elever i grunnskolen streike for klima, og miljøaktivisten Greta Thunberg skapte avisoverskrifter verden over da hun refset verdensledere for deres klimainnsats (Bjørntvedt, 2019; Mikkelsen, 2019).

Det er tydelig at verden i dag står overfor betydelige utfordringer. Forskere peker på menneskeskapt årsaker til at havet stiger, polene smelter og gjennomsnittstemperaturen på jordkloden øker (FN-sambandet, 2019). Bildene av stadig hyppigere og mer omfattende ekstremvær, utsultede isbjørner og tapt biomangfold understreker alvorret i situasjonen.

Bærekraft handler derimot ikke bare om miljøproblematikken. Brundtlandkommisjonen definerte bærekraftig utvikling som «Utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov» (Verdenskommisjonen for miljø og utvikling, 1987). Kommisjonen pekte på tre strategiske forutsetninger for å kunne lykkes med å oppnå en bærekraftig utvikling: Klima og miljø, økonomi og sosiale forhold. I kjølvannet av rapporten er det kommet flere initiativ for å jobbe mot bærekraft og bærekraftig utvikling, slik som Klimakonvensjonen i 1992, Parisavtalen i 2015 og FNs bærekraftsmål i 2016. (FN-sambandet, 2020).

Næringsliv verden over har videre forpliktet seg til å jobbe mot et mer bærekraftig samfunn. Blant annet har over 12.350 bedriftsledere i mer enn 160 land erklært sin tilslutning til FNs bærekraftsmål (UN Global Compact, 2021). Norsk næringsliv har også startet å prioritere bærekraft. NHO (u.å) skriver blant annet at mange bedrifter allerede er i ferd med å integrere bærekraftsmål i sine forretningsstrategier.

Bank- og finansnæringen er heller ingen unntak. Blant annet lanserte FN i 2019 et nytt initiativ for bærekraftige banktjenester, «Principles for Responsible Banking». I dag har over 200 banker signert prinsippene, deriblant flere norske banker som DNB, Sparebanken Vest, KLP, Eika og Sbanken (UNEP FI, 2020). Banksektoren har vært tregere på å reagere på bærekraftsutfordringer enn andre næringer (Jeucken et al., 2017, s. 35). Derimot viser forskning at næringen nå tar grep for å bevege seg i en mer bærekraftig retning (Zimmermann, 2019).

Formålet med vår utredning er å kartlegge hvordan norske banker har valgt å integrere bærekraft i sin kredittvirksomhet i bedriftsmarkedet. For å svare på dette spørsmålet vil vi benytte

Schoenmaker (2017) sitt rammeverk for bærekraftig finans. Rammeverket karakteriserer og identifiserer ulike nivåer av bærekraft i finans, og tar for seg både kreditt- og investeringspraksis i næringen. Vi vil utelukkende se på bankers kredittvirksomhet i vår oppgave.

1.1 Bakgrunn for valg av oppgaven

Banknæringen står i dag overfor krevende og komplekse utfordringer. Bankene må stadig tilpasse seg en økende digitalisering og globalisering. Samtidig øker presset og forventningene om at bankene tar bærekraftstematikken på alvor, blant annet gjennom krav fra interessenter og nye reguleringer fra myndigheter (Finanstilsynet, 2020).

Bankene er, på bakgrunn av deres rolle som et mellomledd i økonomien, i en særskilt posisjon til å dytte samfunnet i en mer bærekraftig utvikling. (Zimmermann, 2019). Denne rollen består blant annet av å kanalisere og allokere kapital til levedyktige prosjekter (Hetland & Mjøs, 2012). I 2010 valgte under 1% av norske foretak å hente lån direkte fra kapitalmarkedet, og spesielt små- og mellomstore bedrifter var avhengig av kreditt fra bankene for finansiering. Vi pekte derfor ut kredittvirksomhet som et spesielt interessant område å undersøke i forbindelse med bærekraft i bank.

Tidligere forskning antyder at det finnes ulike nivåer av bærekraft i bank (Zimmermann, 2019; Schoenmaker, 2017). Disse nivåene omhandler ulike karakteristikk og former for bærekraft i virksomheten. Blant annet peker Zimmermann (2019) på at bankene velger et nivå som er koblet til bankens motiv, og at ulike motiver gir ulik tilnærming til bærekraft. Vi har derimot ikke funnet lignende forskning om norske banker.

Utredningen skiller seg derfor fra andre studier ved at vi har valgt å begrense studien til å omhandle den norske banknæringen. I tillegg skiller den seg fra andre studier ved at den fokuserer på bankers kredittvirksomhet i bedriftsmarkedet, og ikke på andre tjenester som bankene leverer. Vi ønsker at utredningen skal kunne gi et tydeligere bilde på hvordan norske banker integrerer bærekraft i kredittvirksomheten.

1.2 Norsk banknæring

Det finnes to typer banker i Norge: Forretningsbanker og sparebanker (Finanstilsynet, 2016). Forskjellen mellom forretningsbanker og sparebanker er eierformen, og ikke i tjenesten banken leverer. Banker skiller seg videre fra andre finansinstitusjoner ved at man i en bank også har mulighet til å motta innskudd fra allmennheten (Finanstilsynet, 2016).

I Norge er de viktigste finansforetakene banker, finansieringsselskaper og kredittselskaper (Finanstilsynet, 2016). Finanstilsynet definerer finansinstitusjoner som: “Foretak som har tillatelse til å tilby eller formidle kreditt (lån) eller garantere for kreditt”. Denne utredningen tar for seg bankene sin kredittvirksomhet.

1.2.1 Kredittvirksomhet

En av bankenes viktigste samfunnsroller er å kanalisere kapital fra kapitalmarkedet til låntakere. Blant annet henter omtrent ingen små eller mellomstore bedrifter kapital direkte fra kapitalmarkedet, og over 50% av norske bedrifter hadde banklån i 2010 (Mjøs & Hetland, 2012).

Før et lån utstedes, gjennomføres det en kredittanalyse på den potensielle kunden (Schoenmaker & Schramade, 2019, s. 282-283). Dersom lånet blir innvilget vil kunden også bli overvåket videre, for å kontrollere at det ikke tas unødvendig risiko. En bank har større mulighet til å hente inn informasjon om den potensielle lånekunden og eventuelle prosjekter, enn investorer og andre aktører på kredittmarkedet (Schoenmaker & Schramade, 2019, s. 290). Banker kan, gjennom å overvåke og innhente relevant informasjon om foretaket, redusere asymmetrisk informasjon, og dermed også mer effektivt tilby billigere lån for kunder.

1.3 Avgrensing og problemstilling

En litteraturgjennomgang i forkant av utredningen viste at tematikken er både bred og omfattende, og det er mange aspekter av bærekraft i bank som både er spennende og dagsaktuelle å undersøke. Videre ønsket vi å kunne ta et dypdykk i et spesifikt tema, for å kunne forstå bærekraft i bank på detaljnivå. Det var derfor naturlig å avgrense utredningen til bankenes kredittjenester da vi oppfatter dette som kjernevirksomheten i bank.

Utredningen tar for seg kredittvirksomhet i bedriftsmarkedet. Selv om bankens rolle er å allokere kapital, både i privat- og bedriftsmarkedet, er det likevel bankens mulighet til å påvirke og dytte andre næringer vi finner spesielt interessant. I tillegg oppfatter vi at bankene er kommet lengre med å integrere bærekraft i bedriftsmarkedet enn i privatmarkedet.

Ved å fokusere på det norske kredittmarkedet får vi dermed muligheten til å foreta et dypdykk ned i en spennende og kompleks tematikk. Dette har ført oss frem til følgende problemstilling:

«Hvordan har norske banker integrert bærekraft i sin kredittvirksomhet i bedriftsmarkedet?»

1.4 Oppgavens disposisjon

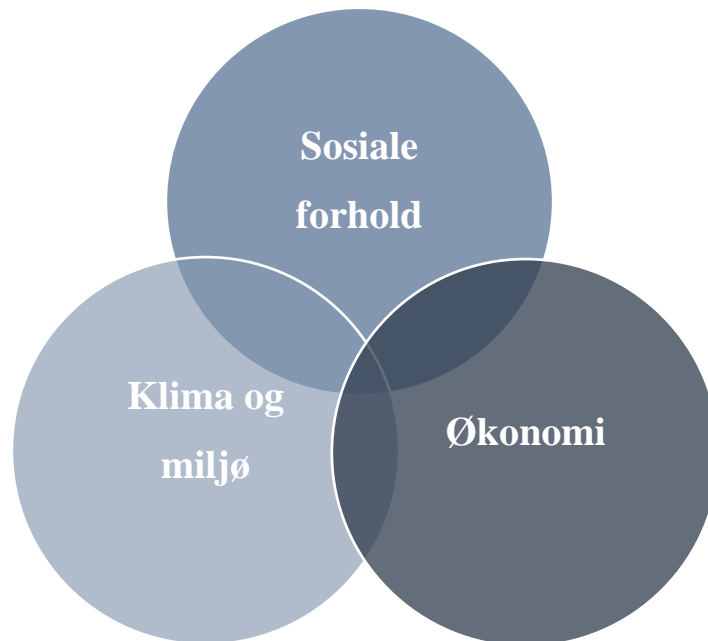
Utredningen er delt inn i seks kapitler, inkludert innledning (*Kapittel én*). I *kapittel to* vil vi presentere tidligere relevant litteratur for studien. Blant annet vil vi presentere et rammeverk for bærekraftig finans som vi vil benytte oss av gjennom hele utredningen. I *kapittel tre* vil vi beskrive oppgavens forskningsdesign og metode, og redegjøre for blant annet prosedyre for innsamling og analyse av data, metodisk kvalitet og etiske vurderinger. Videre i *kapittel fire* vil vi presentere relevante funn fra dokumentanalyse og dybdeintervjuer. I *kapittel fem* vil vi drøfte funn fra kapittel fire opp mot tidligere litteratur og rammeverket for bærekraftig finans presentert i kapittel to. Til slutt vil vi i *kapittel seks* forsøke å trekke en konklusjon på bakgrunn av oppgavens problemstilling og drøftingen presentert i kapittel fem, samt komme med forslag til videre forskning.

2 Litteratur og rammeverk

Denne delen av oppgaven danner det teoretiske grunnlaget for vår utredning. I oppgaven vil vi forsøke å svare på hvordan norske banker i dag integrerer bærekraft i kredittvirksomheten. Derfor vil vi starte med å definere bærekraft og relevant teori rundt begrepet. Videre vil vi presentere et rammeverk for bærekraftig finans som vi vil benytte gjennom hele utredningen for å kunne besvare problemstillingen.

2.1 Bærekraft

Begrepet bærekraftig utvikling ble først brukt av Verdenskommisjonen for miljø og utvikling (1987), også kalt Brundtlandkommisjonen. Kommisjonen definerte bærekraftig utvikling som en “Utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge for mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov”. De pekte på tre forutsetninger for å kunne lykkes med å oppnå en bærekraftig utvikling: Klima og miljø, økonomi og sosiale forhold (FN-sambandet, 2020).

*Figur 1: Tre forutsetninger for bærekraft
(FN-sambandet, 2020)*

Disse tre forutsetningene omtales ofte som grunnpilarene for bærekraft (Purvis, Mao & Robinson, 2018). Med dette henvises det til at alle tre pilarene må være ivaretatt for å kunne omtales som bærekraftig. Eksempler på forhold som FN-sambandet (2020) trekker frem innenfor de tre parameterne er: Ivareta menneskerettigheter (Sosial), sikre natur og klima som en fornybar ressurs (Miljø) og sikre økonomisk trygghet for mennesker og samfunn (Økonomi).

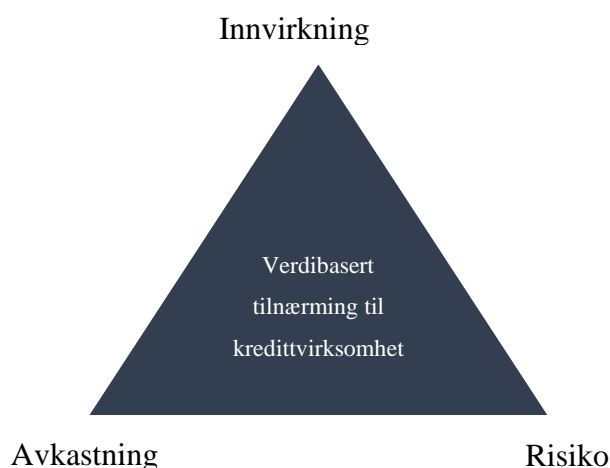
2.1.1 Bærekraft i kredittvirksomhet

Banker har tradisjonelt fokusert på å generere finansiell avkastning, og har vært tregere på å integrere bærekraft enn andre næringer (Jeucken et al. 2017). Derimot er det flere faktorer som driver næringen til å nå fokusere på miljømessige- og sosiale forhold. Jeucken et al. (2017, s. 42) trekker frem at det både er interne og eksterne drivkrefter som dytter bankene i en mer bærekraftig retning. Blant annet trekkes ansatte, aksjonærer og selskapets styre frem som interne drivkrefter, mens press fra myndigheter, kunder, konkurrenter og frivillige organisasjoner pekes på som eksterne drivkrefter.

Gjennom tradisjonell bankdrift har banker etablert rutiner og teknologier for å vurdere og monitorere låntakere (Schoenmaker & Schramade, 2019, s. 282). Dette for å kunne redusere asymmetrisk informasjon mellom banken og kunden. Denne funksjonen tillater også bankene å integrere sosiale og miljømessige faktorer som en del av kundens kredittrisiko.

Schoenmaker og Schramade (2019, s. 282) skiller mellom to tilnæringer til bærekraft i kredittvirksomheten: Risikobasert og verdibasert. Med risikobasert tilnærming menes en tilnærming hvor bankene innlemmer ESG-faktorer [Miljømessig, sosial og eierstyring, vår anm.] i kredittanalyser for å bedre predikere kundens kredittrisiko. Ved en verdibasert tilnærming låner bankene penger til selskaper som ønsker å gjennomføre en overgang til en bærekraftig økonomi. I en verdibasert tilnærming føler bankene et ansvar for at investeringene bidrar til en positiv økonomisk, miljømessig og sosial verdi.

Schoenmaker og Schramade (2019, s. 298) beskriver en verdibasert kredittvirksomhet som en tredimensjonal tilnærming. Risikobasert kredittvirksomhet fokuserer todimensjonalt, på avkastning og risiko, mens den verdibaserte i tillegg inkluderer en dimensjon om engasjementets positive innvirkning.

Figur 2: Verdibasert kredittvirksomhet
(Basert på Schoenmaker & Schramade, 2019, s. 298)

2.1.2 Regulering og rapportering

For å definere økosystemet bankene opererer i, mener vi det er hensiktsmessig å kort trekke frem noen av de mest relevante reguleringene som bank- og finansnæringen må følge.

Norske banker blir påvirket av både norsk og europeisk lovgivning da EØS-avtalen forplikter norske myndigheter til å implementere sentrale direktiver og forordninger vedtatt av EU (PwC, u.å.). En aktuell regulering som spesielt de store bankene må forholde seg til er Regnskapsloven §3-3c. Denne loven sier at alle store norske foretak må rapportere og redegjøre for prosedyrer og prinsipper om hvordan overholde menneskerettigheter, sosiale forhold, ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon (Lovdata, 2021).

I tillegg forventer Finanstilsynet (2020) at EUs direktiv om ikke-finansiell rapportering, heretter NFRD, snart blir innarbeidet i norsk rett. Videre, i tråd med NFRD, publiserte arbeidsgruppen Task Force on Climate-related Financial Disclosures, heretter TCFD, et rammeverk for rapportering av klimarelatert risiko (Finanstilsynet, 2020).

I juni 2020 ble også EUs taksonomi for bærekraftig finans vedtatt (Europakommisjonen, u.å.). Taksonomien setter kriterier for hvilke aktiviteter som er bærekraftige og ikke. Dette skal gjøre det enklere for investorer å sammenligne investeringsmuligheter. I tillegg skal taksonomien også insentivere selskaper til å gjøre forretningsmodellen mer bærekraftig (Finanstilsynet, 2020).

2.2 Interessent- vs. aksjonærverdi

Aksjonærverdi og interessenteori beskrives som to motstridende filosofier (Jeff Smith, 2003). Teorien rundt aksjonærverdi (Shareholder model of Business) ble publisert av Milton Friedman (1970). Han argumenterte for at bedriftens eneste funksjon var å øke sin egen finansielle profitt, og at øverste leder skal jobbe for å oppfylle investorer og aksjonærer sine interesser. Friedman mente at bedriften utover det å holde seg innenfor regelverket, ikke hadde noe bredere sosialt ansvar.

En av de som kritiserte tankegangen rundt aksjonærverdi var Edward Freeman. Han mente at organisasjonen hadde et bredere ansvar enn kun å maksimere profitten til sine aksjonærer. Dette medfører at organisasjonen må ta stilling til flere parter og ikke utelukkende fokusere på finansiell verdiskapning. Gjennom sin publikasjon om interessenteori i 1984 bygget han videre på Stanford Research Institute sin interessent-definisjon: «Those groups without whose support the organization would cease to exist» (SRI, 1963, referert i Freeman, 1984, s. 31). Alle grupper eller individer som kan påvirke eller påvirkes av organisasjonen og dens handlinger defineres som interessenter. Freeman var overbevist om at alle interessenter er viktige for at bedriften skal lykkes.

Interessent- og aksjonærverdi er to viktige komponenter i Schoenmaker sitt rammeverk. Et element Schoenmaker introduserer er hvorvidt, og i hvilken grad, verdien som skapes er for aksjonærer eller for interessenter. I følge Schoenmaker (2017) vil en strategi som fokuserer på å skape høyest mulig finansiell avkastning for aksjonærene være en ikke-bærekraftig-strategi. Desto mer verdi organisasjonen vektlegger sosiale og miljømessige forhold, og tar hensyn til

sine interessenter, jo mer bærekraftig defineres organisasjonen. Til slutt vil en organisasjon som arbeider for å skape verdi for fellesskapets beste ha oppnådd det høyeste nivået av bærekraft.

2.3 Rammeverk for bærekraftig finans

Denne delen omhandler Schoenmaker sitt rammeverk for bærekraftig finans, som danner grunnlaget for å kunne si noe om hvordan norske banker integrerer bærekraft i dag. Rammeverket definerer også hva som karakteriserer bærekraft i kredittvirksomheten. Formålet med oppgaven er å kartlegge hvordan norske banker har integrert bærekraft i sin kredittvirksomhet. Vi mener det i den forbindelse er hensiktsmessig å benytte et rammeverk som klassifiserer og kategoriserer ulike former og nivåer av bærekraft i bank.

Det finnes flere rammeverk og typologier som kan benyttes til dette formålet (Jeucken, 1998; Zimmermann, 2019; Schoenmaker, 2017). Alle rammeverkene forsøker å klassifisere og identifisere ulike trekk og nivåer av bærekraft i bank. Vi mener Schoenmaker (2017) er mest hensiktsmessig å benytte i denne utredningen, fordi den beskriver skiftet fra en forretningsmodell hvor bankene kun tar høyde for å maksimere profitt, til en forretningsmodell hvor også sosiale og miljømessige verdier blir ivaretatt. Rammeverket tar altså for seg alle de tre grunnpilarene av bærekraft; Miljømessig, sosiale og økonomiske perspektiver.

Samtidig er rammeverket lettfattelig og enkelt å anvende, med klare og tydelige nivåer av bærekraft i bank. I tillegg inkluderer den både kredittvirksomhet, og investeringsvirksomhet i finansnæringen. Vi vil derimot i denne utredningen kun undersøke på kredittvirksomheten.

Schoenmaker (2017) bygger sitt rammeverk på typologien til Dyllick og Muff (2015). Dyllick og Muff viser overgangen fra et ensidig, kortsiktig økonomisk perspektiv, til et tresidig, langsiktig økonomisk, sosialt og miljømessig perspektiv:

Figur 3: Evolusjonen av bærekraft i virksomheter
(Basert på Dyllick & Muff, 2015)

Schoenmaker identifiserer, i likhet med Dyllick og Muff (2015), tre nivåer av bærekraft i finans: bærekraftig finans 1.0, bærekraftig finans 2.0 og bærekraftig finans 3.0. I tillegg inkluderer rammeverket forstadiet «Finance as usual». Tabellen nedenfor oppsummerer de viktigste trekkene ved nivåene i Schoenmaker (2016) sitt rammeverk. Videre vil vi se nærmere på de ulike nivåene, og hva som karakteriserer og skiller dem.

Bærekraftig finans typologi	Verdiskapning	Rangering av faktorer	Optimerer	Tidshorisont
«Finance as usual»	Aksjonær-verdi	F	Maksimerer F	Kortsiktig
Bærekraftig finans 1.0	Raffinert aksjonær-verdi	$F > S \text{ og } E$	Maksimerer F med hensyn til S og E	Kortsiktig
Bærekraftig finans 2.0	Interessent-verdi	$T = F + S + E$	Optimere T	Medium sikt
Bærekraftig finans 3.0	Fellesskapets verdi	$S \text{ og } E > F$	Optimere S og E med hensyn til F	Lang sikt

Figur 4: Rammeverk for bærekraftig finans (Schoenmaker, 2017)

F = Finansiell verdi, S = Sosial verdi, E = Miljømessig verdi, T = Total verdi

2.3.1 Bærekraftig finans 1.0

I det første steget av Schoenmaker (2017, s. 22) sitt rammeverk for bærekraftig finans vil finansforetakene søke å maksimere sin kortsiktige profitt, men med noe hensyn til både miljømessige og sosiale faktorer. I dette stadiet vil de unngå å investere i, eller låne penger til, selskaper med svært negative eksternaliteter. Dette kan bety å unngå selskaper som selger tobakk, benytter barnarbeidere, driver med avfallsdumping eller ulovlig hvalfangst. Schoenmaker og Schramade (2019, s. 311) peker på at dette stadiet omhandler en risikobasert tilnærming.

Schoenmaker (2017) skriver at banker de siste årene blant annet har begynt å ekskludere engasjement innen kull på grunn av høyt karbonutslipp. Ofte kommer slike ekskluderinger på bakgrunn av press utenfra, gjerne fra ikke-statlige og frivillige organisasjoner (Dyllick & Muff, 2015). Skancke (2016) skriver derimot at effektene av slike ekskluderinger er begrensede, men at det blant annet kan føre til dyrere finansiering for selskaper som er på ekskluderingslistene og at det kan føre til normer for akseptable standarder innad i bransjen.

Videre forklarer Schoenmaker (2017) at motivene i dette stadiet fremdeles er økonomiske. Motivene kan være å redusere kostnader og risiko, forbedre omdømme, gjøre seg mer attraktiv i rekruttering av arbeidstakere, samt å svare på kunders etterspørsel. Dette kan igjen føre til økt avkastning, forbedret markedsposisjon, økt konkurransedyktighet og økning i aksjonærenes verdi på kort sikt. Samtidig kan finansinstitusjoner i dette stadiet implementere systemer for å kontrollere og håndtere problemer innenfor det sosiale og miljømessige perspektivet, noe som kan føre til positive bieffekter utover det økonomiske.

2.3.2 Bærekraftig finans 2.0

I nivået “Bærekraftig finans 2.0” integrerer finansinstitusjonene negative sosiale og miljømessige eksternaliteter inn i beslutningstakingen (Schoenmaker, 2017). Slike eksternaliteter kan, over middels og lang sikt, bli innlemmet i prissystemer og virke negativt på foretaks omdømme. Ved å integrere disse risikoene i beslutningstakingen, kan finansinstitusjoner redusere sjansen for at disse låneengasjementene ikke er levedyktige i fremtiden. I likhet med “Bærekraftig finans 1.0” omhandler dette stadiet en risikobasert tilnærming til bærekraft (Schoenmaker & Schramade, 2019, s. 311).

Dette stadiet handler om å maksimere total verdi. Det vil si summen av det økonomiske, sosiale og miljømessige perspektivet. Dette kan gjøres ved å tildele de sosiale og miljømessige implikasjonene en finansiell verdi. De sosiale og miljømessige verdiene er mer usikre enn den finansielle verdien, noe som fører til at også forventningene om avkastningene dempes i forhold til “Finance-as-usual” og “Bærekraftig finans 1.0”.

Derimot kan ikke alle eksternaliteter fullt ut uttrykkes i en finansiell verdi. Blant annet kan det være vanskelig å definere en finansiell verdi ved menneskerettigheter, helse og sikkerhet (Schoenmaker, 2017). I tillegg påpeker Schoenmaker at å kun jobbe for å maksimere total verdi kan ha svært negative følger dersom den økonomiske verdien av en aktivitet er svært god. Da vil den gode avkastningen overskygge de negative sosiale og miljømessige eksternalitetene. Schoenmaker mener derfor det er viktig at foretak har en begrensning om at sosiale og

miljømessige verdier ikke kan reduseres under et gitt nivå. Coulson (2016) skriver at selskaper kan bedre forstå risiko og verdien av det miljømessige og sosiale perspektivet ved å involvere interessenter.

Ulike former for bærekraftig finans 2.0 kan omhandle trippel bunnlinje eller å integrere miljømessige- og sosiale faktorer i selskapets regnskap (Schoenmaker, 2017).

2.3.3 Bærekraftig finans 3.0

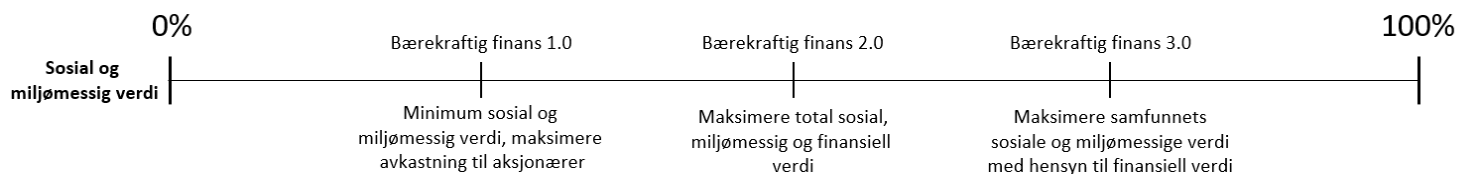
I dette stadiet skifter bankene fokus fra risiko til muligheter (Schoenmaker, 2017). Istedenfor å unngå å investere i, eller å utstede kreditt, til foretak som ikke er bærekraftige basert på et risikoperspektiv, vil bankene kun ha engasjement med bærekraftige selskaper og prosjekter. Bank- og finansinstitusjoner i dette stadiet vil søke å fremme en bærekraftig utvikling gjennom å allokere kapital til selskaper og prosjekter med en positiv sosial eller miljømessig verdi. Schoenmaker og Schramade (2019, s. 311) peker på at dette nivået, i motsetning til i "Bærekraftig finans 1.0" og "Bærekraftig finans 2.0", omhandler en verdibasert tilnærming til bærekraft.

Dette betyr ikke at finansforetakene kan neglisjere den finansielle levedyktigheten til låntakeren (Schoenmaker, 2017). Finansiell levedyktighet er en betingelse for at noe kan omtales som bærekraftig. Denne fasen skiller seg fra de tidligere fasene ved at bankene nå ikke forsøker å maksimere finansiell eller total verdi, men at man forsøker å maksimere samfunnets verdi.

Schoenmaker (2017) påpeker at implikasjonene på finansiell avkastning ved å integrere en bærekraftig finans 3.0 enda er litt uvisse. På den ene siden krever det at banker på kort sikt viser en moderat forventning til finansiell avkastning. På den andre siden kan banker, ved å intensivere overgangen til et bærekraftig samfunn, redusere risikoen for tap gjennom å indirekte forhindre hendelser slik som økt ekstremvær. Dette argumentet vil kun være gyldig om nok kapital blir allokert til bærekraftige prosjekter.

Banker som integrerer en bærekraftig finans 3.0 kan også oppleve at kunder utgjør en lavere kredittrisiko (Schoenmaker, 2017). Studier antyder at kunder som integrerer en bærekraftig forretningsmodell er mer levedyktige, mindre utsatt for konjunktursvingninger og kriser, lavere finansiell volatilitet og har høyere salgsvekst (Ortiz-de-Mandojana & Bansal, 2015; Eccles, Ioannou, Serafeim, 2015).

2.3.4 Hvor er bankene i dag?

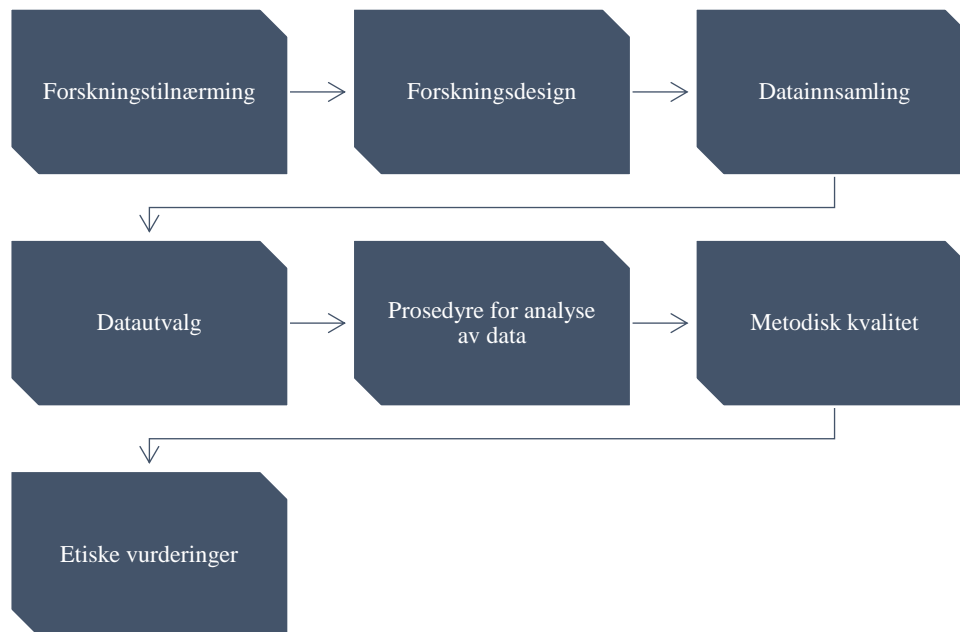
Figur 5: Nivåer av sosial- og miljømessig verdi
(Schoenmaker, 2017, s. 28)

Undersøkelsene Schoenmaker gjorde tilbake i 2017 viste at majoriteten av selskapene befant seg på nivået Bærekraftig finans 1.0. Majoriteten av selskapene er altså opptatt av å maksimere den finansielle avkastningen. For finansielle institusjoner og banker var det mellom 30-40 % av selskapene som tok hensyn til bærekraftsprinsipper i sine investeringer og handlinger. Disse bankene maksimierer riktignok bare delvis den totale verdien, og vil dermed befinne seg et sted mellom Bærekraftig finans 1.0 og Bærekraftig finans 2.0.

I snitt utgjorde sosiale- og miljømessige verdier 10 % av de totale verdiene. De er altså bare så vidt over minimumsnivået som tilsvarer Bærekraftig finans 1.0. For å øke fokuset på sosiale- og miljømessige verdier, og dermed også de totale verdiene er utfordringen å løfte bankene fra Bærekraftig finans 1.0 til Bærekraftig finans 2.0. Det er en veldig liten andel av finansielle institusjoner som befinner seg på det øverste nivået, Bærekraftig finans 3.0. Antall banker i dette stadiet utgjør, ifølge Schoenmaker sine undersøkelser fra 2017, under 1% av totalen.

3 Forskningsdesign og metode

For å undersøke problemstillingen var vi avhengig av en god metodisk tilnærming. I dette kapittelet vil vi redegjøre for våre valg vedrørende forskningstilnærming, forskningsdesign, datainnsamling og analyse. Til slutt vil vi også redegjøre for kvaliteten av vår metodiske tilnærming gjennom reliabilitet, validitet og etikk. Nedenfor er en grafisk fremstilling av vår metodiske tilnærming.

Figur 6: Vår metodiske tilnærming

3.1 Forskingstilnærming

Man skiller mellom induktiv og en deduktiv forskningstilnærming (Saunders, Lewis & Thornhill, 2016, s. 51). Saunders et al. (2016) definerer en induktiv tilnærming som en datadrevet tilnærming hvor man undersøker eller utvikler ny kunnskap om et fenomen. En deduktiv tilnærming defineres som en teoridrevet tilnærming hvor man tester en hypotese eller en teori gjennom innsamling og analyse av data.

Vår oppgave har som formål å gi ny teori og kunnskap, ikke å teste en allerede eksisterende teori. Vi vil gjennom oppgaven samle primær- og sekundærdata for å undersøke fenomenet “Bærekraft i bank”, samt å identifisere mønstre og relevante emner innenfor tematikken. Derfor har vår oppgave en induktiv og ikke en deduktiv forskningstilnærming.

3.2 Forskningsdesign

Vi vil i denne delen forklare den overordnede strategien vi har valgt for å kunne belyse problemstillingen i oppgaven, også kalt oppgavens forskningsdesign (Saunders et al., 2016, s. 163).

Saunders et al. (2016, s. 165) skiller mellom tre grupper forskningsdesign: Kvantitativ, kvalitativ og blandet forskningsdesign. Vår oppgave benytter en induktiv, kvalitativ fremgangsmåte. Dette er designet som er mest hensiktsmessig når oppgaven har som formål å bygge teori eller å utforme et bredere teoretisk perspektiv enn dagens litteratur kan tilby

(Saunders et al., 2016, s. 168). En kvalitativ fremgangsmåte karakteriseres av at man undersøker og analyserer intervjuobjektets meninger, samt forholdet og nyansene mellom meningene. I vår oppgave har vi valgt å gjennomføre dybdeintervjuer med seks ulike intervjuobjekter, fordelt på tre banker og et forskningssenter.

Videre skiller Saunders et al. (2016, s. 174) mellom eksplorerende, deskriptive og forklarende studier. Tematikken er relativt ny, og bankene har selv understreket at dette er et uoversiktlig og vanskelig område. Vår oppgave har derfor som formål å gi oss mer forståelse og innsikt om tematikken “Bærekraft i Bank”, ikke å finne årsakssammenhenger eller for å teste eksplisitte hypoteser. Dette er hva Saunders et al. (2016) definerer som et eksplorerende design.

3.3 Forskningsstrategi

Saunders et al. (2016, s. 177, egen oversettelse) definerer forskningsstrategien som “En plan for hvordan forskeren skal gå frem for å besvare sitt forskningsspørsmål”. Videre utdyper de at forskningsstrategien skal være bindeleddet mellom forskningsfilosofi og påfølgende valg av metode for å samle inn og analysere data.

Formålet med oppgaven er å kartlegge hvordan norske banker integrerer bærekraft i kredittvirksomheten. Vi mente det var mest hensiktsmessig å gjennomføre dybdeintervjuer med et utvalg norske banker, samt dybdeintervju med en forsker fra et ledende norsk forskningssenter for å kunne belyse alle relevante aspekter. Siden vi går i dybden om et emne i en sanntids-situasjon hvor vi systematisk sammenligner flere enheter, karakteriseres forskningsstrategien som en komparativ case-studie (Yin, 2018; Wæhle, Dahlum og Grønmo, 2020).

3.4 Datainnsamling

Vi vil i dette delkapittelet gjennomgå metodiske valg i forbindelse med datainnsamling. I utredningen har vi valgt å kombinere primærdata gjennom semistrukturerte dybdeintervjuer og sekundærdata gjennom dokumentanalyser. Dette for å kunne belyse alle relevante aspekter vi ønsker å utrede i oppgaven. Først vil vi presentere dybdeintervju som metode, for deretter å presentere dokumentanalysen.

3.4.1 Semistrukturerte dybdeintervju

Vår hovedkilde under datainnsamlingen var semistrukturerte dybdeintervjuer. Dybdeintervjuene har som formål å innhente beskrivelser, fortolkninger og meninger innenfor

tematikken (Saunders et al., 2016; Kvale & Brinkman, 2009). Med et semistrukturert intervju menes at intervjuet verken var en åpen samtale eller et fast, standardisert spørreskjema, men en dynamisk samtale som tillot oss å følge opp interessante poenger og synspunkter.

Vi laget en intervjuguide, som fungerte som holdepunkt og rammeverk for intervjuets struktur, men som ikke dikterte oss eller intervjuobjektene. Før vi laget intervjuguiden brukte vi mye tid på å finne relevante og spennende vinklinger innenfor tematikken. Dette førte til at vi kunne inkludere spørsmål direkte knyttet til problemstillingen. Intervjuguiden ble videre delt med intervjuobjektene i forkant av intervjuet slik at objektene kunne reflektere rundt tematikken før intervjusituasjonen.

For registrering valgte vi å notere underveis og i etterkant av intervjuet. Intervjuobjektet fikk mulighet til å både komme med rettelser og innspill i etterkant, før det endelige dokumentet ble ferdigstilt. Kvale og Brinkman (2009, s. 188) påpeker at denne fremgangsmåten kan være utfordrende med tanke på at det kan være distraherende å skrive notater underveis i intervjusituasjonen, samt at nøyaktige språklige formuleringer raskt kan glemmes. Dette løste vi ved å ha en fast intervjuer og en fast transkribent. Intervjuobjektet fikk deretter godkjenne dokumentet i etterkant.

En fordel med denne form for registrering, er at aktiv lytting og hukommelse også kan fungere som et selektivt filter. På denne måten kan man naturlig selektere vesentlige betydninger og refleksjoner for intervjuets tema og formål (Kvale og Brinkman, 2009, s. 188). I tillegg kan denne måten å registrere på være fordelaktig for å huske den fysiske tilstedeværelse og den sosiale atmosfæren, som kan gå tapt i et lydopptak (Kvale og Brinkman, 2009, s. 188).

3.4.2 Dokumentanalyse

Dokumentanalyse av sekundærdata er vanlig å benytte i kombinasjon med andre kvalitative forskningsmetoder (Saunders et al. 2016, s. 319; Bowen, 2009). Bowen (2009) definerer dokumentanalyse som en systematisk prosedyre for å analysere og evaluere trykte eller elektroniske dokumenter.

Det var hensiktsmessig å komplementere dybdeintervjuene med en dokumentanalyse. Dette for å få flere synspunkter og vinkler om tematikken, samt å kunne forstå om bankene hadde grunnleggende egenskaper som kunne være relevante for hvordan de arbeidet med bærekraft. I tillegg ga dokumentanalysen oss et naturlig utgangspunkt for å definere en god og spennende

problemstilling innenfor tematikken, blant annet i forbindelse med nye reguleringer og direktiver.

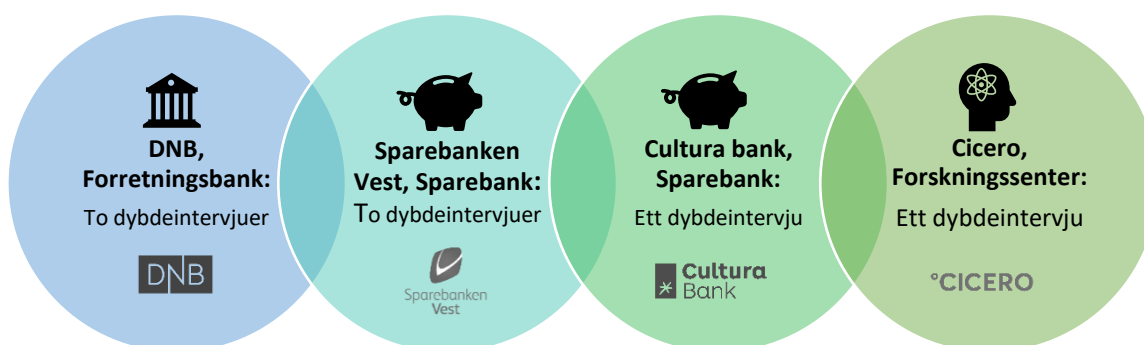
Vi har valgt å benytte de respektive bankene sine strategier og årsrapporter. For ytterligere innsikt har vi også gjort en forberedende dokumentanalyse av EUs taksonomi og andre relevante reguleringer.

3.5 Etisk bankguide

Vi har valgt å benytte Etisk Bankguide for å finne et representativt utvalg av banker. Etisk bankguide er en del av den internasjonale organisasjonen Fair Finance Guide. Intensjonen er å kunne gi organisasjoner, myndigheter og forbrukere innsyn i hvordan norske banker tar stilling til viktige emner innenfor bærekraft og etikk (Etisk bankguide, 2020a) Basert på en møysommelig gjennomgang av retningslinjer, krav og policydokumenter rangeres norske banker med en totalscore fra 1 til 100. Guiden blir oppdatert årlig (Etisk bankguide, 2020a).

3.6 Datautvalg

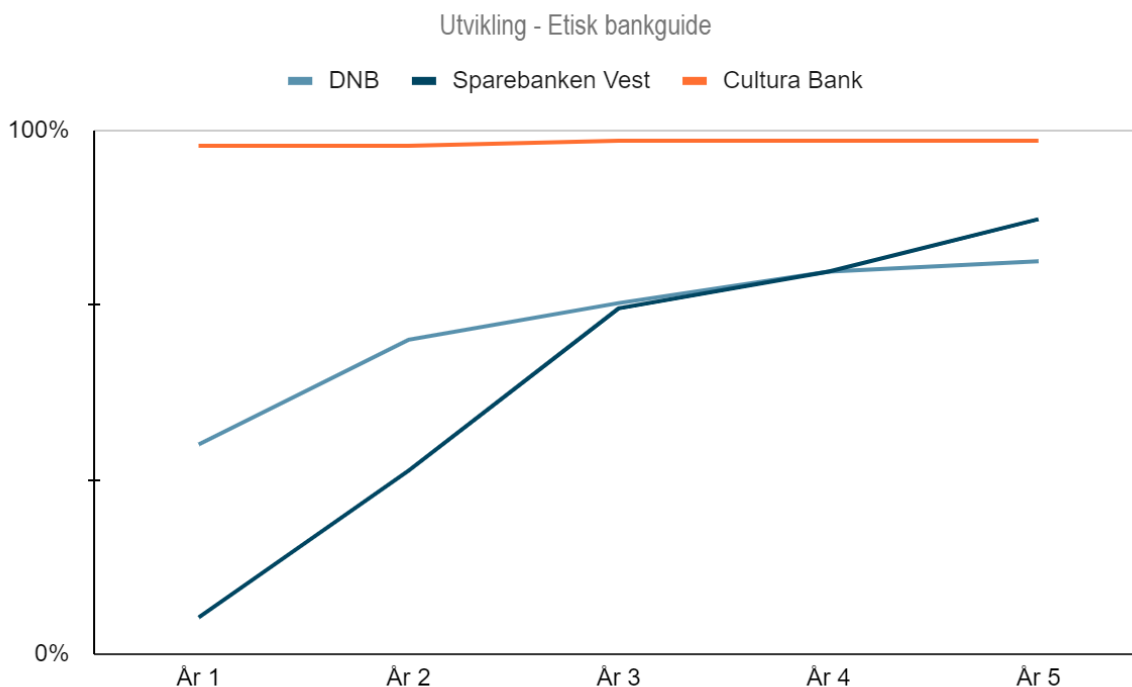
Utvalget for gjennomføring av dybdeintervjuer besto av seks fagpersoner, med kjernekompetanse innen bank, kredittvirksomhet og/eller bærekraft. I utredningen har vi gjennomført dybdeintervjuer med tre ulike banker i ulik størrelse og med ulike rangeringer hos Etisk Bankguide. Bankene som er inkludert er DNB ASA, Sparebanken Vest og Cultura Bank. I tillegg er ett av dybdeintervjuene gjennomført med en ansatt fra Cicero Senter for Klimaforskning. Ingen banker eller organisasjoner vi tok kontakt med avsto å delta i utredningen.

Figur 7: Datautvalg

De ulike bankene har over tid blitt rangert ulikt hos Etisk bankguide (Etisk bankguide, 2020b). Cultura har, siden første publikasjon i 2016, blitt rangert som nummer én, med en totalskår på 97 eller 98 av 100 prosent. DNB har jevnt ligget midt på rangeringen, men har i perioden frem

til 2020 hatt en jevn forbedring i sin totalskår. Fra 2016 til 2020 har DNB forbedret sin totalskår med 35 prosentpoeng. Sparebanken Vest endte på sisteplass i 2016, men har klatret kraftig frem til 2020. Sparebanken Vest har i perioden forbedret sin totalskår med 76 prosentpoeng.

Figur 8: Utvikling totalskår i Etisk Bankguide

(Basert på Etisk Bankguide, 2020b)

DNB ASA er Norges største finanskonsern, og Norges sjetteste selskap målt i omsetning (Lilleholt et al., 2019). Banken er driftet som en forretningsbank, som karakteriseres av at det drives som et aksjeselskap. Totalt har banken 225 000 bedriftskunder, med rundt 21% markedsandeler i lånemarkedet til bedrifter ved desember 2019 (DNB, 2020a, s. 13).

Sparebanken Vest, som er Norges tredje største sparebank, ble stiftet i 1982 som en sammenslutning av 25 sparebanker på Vestlandet (Erikstad, 2020). Siden det er en sparebank, har ingen formelle eierskap over banken. Det utstedes egenkapitalbevis som kan sidestilles med aksjeeiere, og som er et viktig finansieringsområde for banken (Sparebanken Vest, 2020a, s. 18). I regionene Sogn og Fjordane, Hordaland og Rogaland hadde banken markedsandeler innen utlån i bedriftsmarkedet på henholdsvis 15%, 13% og 7% (Sparebanken Vest, 2020b, s. 15).

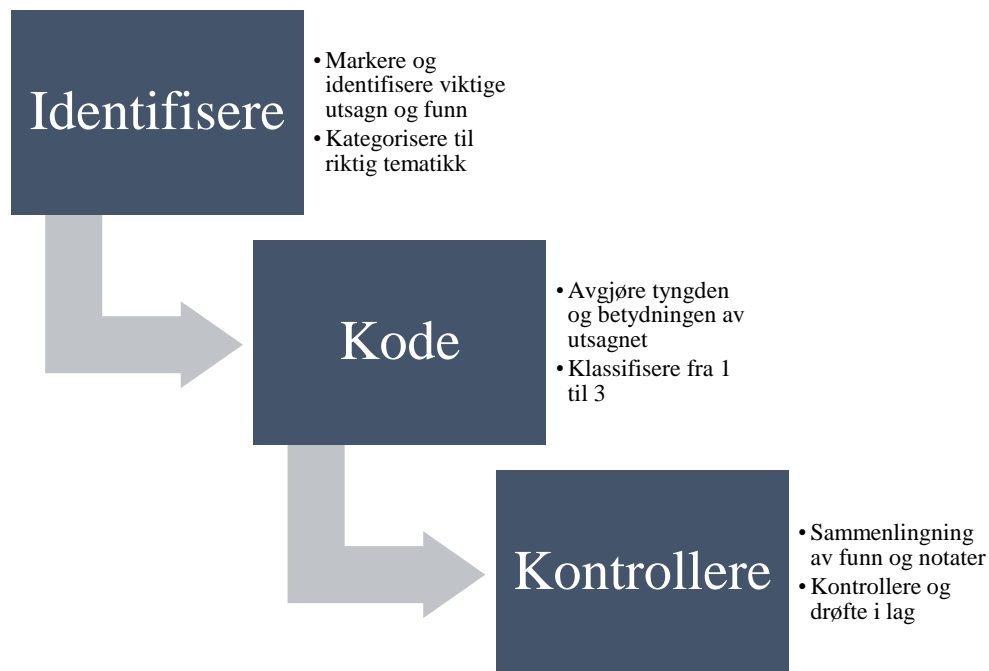
Cultura Bank er en bank etablert i 1997. I likhet med Sparebanken Vest er Cultura en sparebank, uten formelle eierskap, og også i Cultura er egenkapitalbevis en viktig del av bankens

finansiering. Ved utgangen av 2019 var omtrent 46,3% av bankens utlånsportefølje innenfor bedriftsmarkedet. Totalt utgjør dette omtrent 336,6 millioner (Cultura, 2020a, s. 14).

Cicero Senter for Klimaforskning ble opprettet av den norske regjeringen i 1990, og er i dag Norges fremste institutt for tverrfaglig klimaforskning (Cicero, u.å.). Cicero skriver på sin nettside at deres visjon er “Å forutse og svare på samfunnets klimautfordringer med forskning og formidling av høy internasjonal standard”. Cicero har de siste årene bygget og etablert en omfattende kompetanse om grønne investeringer. Innenfor grønne obligasjoner er Cicero verdens største leverandør av uavhengige vurderinger (Cicero, u.å.).

3.7 Prosedyre for analyse av data

Analyse av semistrukturerte dybdeintervjuer omhandler å finne en meningsfull inndeling på tvers av datamaterialet (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016, s. 165). Vi fant det hensiktsmessig å dele prosedyren for analyse av data inn i tre deler. Først jobbet vi med å identifisere viktige utsagn og funn, samtidig som vi kategoriserte funnene i henhold til den relevante tematikken. Dette steget kan også omtales som en kategorisk inndeling (Johannessen et al., 2016, s. 165). Videre kodet og vektet vi utsagnene ved å klassifisere dem fra én til tre. Til slutt sammenlignet vi notater og funn, og kontrollerte arbeidet gjort i identifiseringen og kodingen. Kontrollen fungerte også som en sikkerhet om at vi hadde fått med alle relevante aspekter og utsagn. Under presenterer vi en grafisk fremstilling av vår prosedyre for analyse av data.

Figur 9: Prosedyre for analyse av data

3.8 Metodisk kvalitet

Vi vil i denne delen av oppgaven vurdere kvaliteten av forskningsopplegget. Reliabilitet og validitet er vanlig å vurdere i forbindelse med kvantitative studier. Vi har derimot valgt et kvalitativt forskningsopplegg og ser det mer hensiktsmessig å vurdere utredningens pålitelighet, troverdighet, overførbarhet og overensstemmelse i henhold til Johannessen et al. (2016, s. 231).

3.8.1 Pålitelighet (Reliabilitet)

Med pålitelighet menes at undersøkelsen er troverdig og til å stole på (Johannessen, 2018, s. 17). Påliteligheten er knyttet til nøyaktigheten av data, hvilke data som benyttes og hvordan de samles og bearbeides på. Johannessen et al, (2016, s. 231) påpeker at det derfor vil være umulig å nøyaktig replikere en kvalitativ undersøkelse.

For å sikre påliteligheten forsøkte vi å være transparente og åpne med intervjuobjektene, både før, under og etter selve intervjuet. Blant annet valgte vi å sende intervjuguiden til intervjuobjektene i forkant av intervjuet, slik at de hadde mulighet til å forberede seg på tematikken vi skulle gjennomgå.

En utfordring med å gjennomføre semistrukturerte dybdeintervjuer er at svarene avhenger av intervjuobjektets tolkning av spørsmålene. Vi valgte blant annet ikke å definere begrepet “bærekraft” for intervjuobjektet, da vi mente det var hensiktsmessig å la objektet trekke frem

de aspektene som hen selv mente var relevante og aktuelle for tematikken. Dette valget kan kritiseres, da svarene vil avhenge av intervjuobjektens tolkning. Likevel mente vi at intervjuobjektens egne fortolkninger også var relevante for oppgavens tematikk og et funn i så måte.

Et intervjuobjekt var også engelsktalende, og det ble etablert en egen intervjuguide for denne personen. Dette var hensiktsmessig, for å sikre at intervjuobjektet forstod og tolket spørsmålene riktig. I tillegg er dette intervjuobjektet ikke ansatt i en av bankene, men i forskningssenteret Cicero. Det var da hensiktsmessig å omformulere noen av spørsmålene til å omhandle et eksternt syn på banknæringen. Under presentasjon av funn så har vi også valgt å beholde intervjuobjektets sitater på engelsk, istedenfor å oversette til norsk. Dette for å sikre at vi får nøyaktige formuleringer og tolkninger.

Under intervjuet forsøkte vi å stille åpne spørsmål for å unngå å legge føringer for intervjuobjektet. Dette sikret vi blant annet ved å jobbe grundig gjennom intervjuguiden i forkant, hvor vi blant annet fokuserte på å ikke formulere ledende spørsmål. I forkant hadde vi også jobbet med formuleringer og talemåte gjennom å simulere intervjusituasjonen på hverandre. Intervjuene ble gjennomført på Teams, noe som gjorde intervjusituasjonen ekstra krevende. Samtidig førte dette til at det var enkelt å simulere intervjusituasjonen i forkant, noe som sikret god gjennomføring.

3.8.2 Troverdighet (Intern validitet)

I kvantitativ undersøkelse betyr intern validitet i hvilken grad undersøkelsen evner å påvise en årsakssammenheng mellom to variabler (Johannessen et al., 2016, s. 311). Vår undersøkelse er kvalitativ, og formålet er ikke å identifisere kausale sammenhenger mellom variabler. Derimot kan validitet også omhandle hvorvidt man undersøker det som studien har som formål å undersøke (Johannessen et al., 2016, s. 232). Johannessen et al. (2016, s. 232) skriver: «Validitet i kvalitative undersøkelser dreier seg om i hvilken grad forskerens fremgangsmåter og funn på en riktig måte reflekterer formålet med studien og representerer virkeligheten».

For å sikre troverdighet i studien gjorde vi brede undersøkelser om utvalget. Utvalget besto til slutt av tre ulike banker, i ulik størrelse og med ulike strategier og verdigrunnlag. I tillegg benyttet vi Etisk Bankguide for å finne et representativt utvalg banker. Vi ønsket også et eksternt syn på bankene, dette for å kunne sjekke om de funnene stemte overens med oppfatninger fra en utenforstående part. Derfor valgte vi å inkludere et intervjuobjekt fra Cicero

i forskningsutvalget. Til slutt valgte vi å gjennomføre en omfattende dokumentanalyse, som også fungerte som en kontroll over funnene fra dybdeintervjuene.

Lincoln og Cuba (1985, referert i Johannessen et al., 2016, s. 232) påpeker at det er vanskelig å forstå et fenomen uten å kjenne konteksten. For å øke troverdigheten av studien brukte vi derfor mye tid i forkant av utredningen på å gjennomføre dokumentanalyse, undersøke relevante problemstillinger og relevant litteratur. I tillegg hadde vi dialog med Sparebanken Vest og DNB om ulike vinklinger og områder som de opplevde relevant for bærekraft i kredittvirksomhet.

Vi benyttet også metodetriangulering, som betyr å bruke ulike metoder under feltarbeidet (Johannessen et al. 2016). Vi benyttet både dybdeintervjuer, samt dokumentanalyser, for å kunne forstå og dekke alle relevante emner.

For å kunne sikre troverdigheten av studien ytterligere valgte vi å kontrollere intervjunotatene med intervjuobjektene i etterkant av intervjuet. Alle intervjuobjektene fikk mulighet til å godkjenne og komme med korrigeringer til notatene, slik at vi sikret at vi hadde riktig gjengivelse av intervjuet. Vi valgte også å gjennomføre kodingen av intervjuene hver for oss, for så å sammenligne og analysere funnene i lag. Dette for å bekrefte at vi tolket alle svarene riktig, og for å sikre at vi fikk med alle vesentlige poeng.

3.8.3 Overførbarhet (Ekstern validitet)

Med overførbarhet menes om resultatene fra forskningsprosjektet kan overføres til lignende fenomener (Johannessen et al., 2016, s. 233). For eksempel kan det være om funnene fra vår oppgave kan overføres til kredittvirksomhet i andre nordiske land.

Under utredningen har vi forsøkt å generalisere våre funn, samt å knytte funnene opp mot kjente knagger og etablert empiri. Bærekraftsbegrepet er vidt, og favner mange industrier og tematikker, og vi opplevde det som hensiktsmessig å kode, analysere, strukturere og generalisere funnene. Blant annet har vi presentert funn i kategorier som vi mener passer overens med tematikken.

Til slutt kan det nevnes at en utfordring har vært å finne riktig begrepsbruk. Mange begreper og sitater innenfor tematikken er engelske, og for å kunne sikre en overførbarhet har vi valgt å ikke oversette enkelte. Dette gjelder stort sett sitater fra intervjuobjekter eller fra tidligere litteratur.

3.8.4 Bekreftbarhet

Med bekræftbarhet menes i hvilken grad andre forskere, gjennom tilsvarende undersøkelser, kan bekrefte resultatene av utredningen (Johannessen et al., 2016, s. 234). Utredningen skal ikke være et resultat av våre subjektive holdninger.

For å sikre bekræftbarhet har vi forsøkt å beskrive alle stegene i forskningsprosessen, samt forsøkt å være kritisk til egen strategi og fremgangsmåte. I tillegg har vi forsøkt å gjennomføre tilnærmingen på en objektiv måte, uten å ha forutinntatte meninger og syn på tematikken. I tillegg har vi forsøkt å trekke paralleller mellom de resultatene vi har funnet, mot eksisterende relevant teori.

3.9 Etske vurderinger

I alle stadier av et forskningsprosjekt kan det oppstå etiske utfordringer. Johannessen et al. (2016) understreker at forskning må underordne etiske prinsipper og juridiske retningslinjer. Vi skal nå redegjøre for hvordan vi har tatt hensyn til etiske vurderinger gjennom utredningen.

Johannessen et al. (2016, s. 83) beskriver etikk som: “Prinsipper, regler og retningslinjer for vurdering av om handlinger er riktige eller gale”. Videre skriver de at etiske problemstillinger oppstår når forskningen direkte påvirker mennesker.

Vi opplevde ingen etiske problemstillinger knyttet til vår utredning. Vi forsøkte å gi alle intervjuobjekter all informasjon i forkant av intervjuet, slik at de selv kunne avgjøre om de ønsket å bidra til forskningsprosjektet eller ikke. For å sikre at det ikke var usikkerhet om hva som var formålet med utredningen ble alle intervjuobjekter tilsendt både problemstilling og intervjuguide i forkant. I tillegg var vi bevisste på at vi ikke ønsket at utredningen skulle få uforsvarlige konsekvenser for intervjuobjektene og organisasjonene inkludert i vår oppgave. Oppgavens formål er ikke å kritisere tradisjonell bankdrift, men å bidra til samfunnsdebatten om hva som er mulighetene innenfor bærekraftstematikken.

4 Presentasjon av funn

4.1 Funn fra dybdeintervjuer

I dette kapitlet vil vi presentere våre funn basert på de semistrukturerte dybdeintervjuene. Det vil derfor i denne delen ikke bli henvist til eksterne kilder, da alt av materiale kommer fra samtalene med våre intervjuobjekter. Funnene vil danne grunnlaget for vår diskusjon hvor vi

skal svare på problemstillingen: *Hvordan har norske banker integrert bærekraft i kredittvirksomheten?*

Vi vil presisere at det er intervjuobjektene personlige refleksjoner som presenteres i denne delen av oppgaven, og ikke bankenes offisielle uttalelser. Vi markerer utsagn med intervjuobjektets tilhørende bank for å skille intervjuobjektene. Alle intervjuobjekter er anonymisert.

4.1.1 Hvordan integreres bærekraft i bankens kredittvirksomhet i dag?

Intervjuobjektet fra Cultura forklarer at banken, siden grunnleggelsen i 1997, har integrert bærekraft i sine strategier. Banken har blant annet etablert en verdiparagraf som inkluderer det ytre miljø og det sosiale perspektivet. I tillegg har banken full åpenhet om sin utlånsbok, og forteller åpent hvem som har lånt penger av dem via sin nettside. Respondenten fra Cultura forklarer dette med: *«Begrunnelsen er ikke for at vi skal lage reklame for oss selv, men for at omverden skal kunne kontrollere at det er samsvar mellom walking and talking.»*. - Cultura.

Intervjuobjektene fra DNB og Sparebanken Vest forklarer på sin side at bærekraftsarbeidet har tatt seg opp de siste årene. Et objekt fra DNB forklarer at de lanserte bærekraft og samfunnsansvar som én av fire fokusområder i “4 the future”-strategien i 2017. Et objekt fra Sparebanken Vest forklarer at de lanserte en bærekraftstrategi i 2019, og at de nå forsøker å inkludere bærekraft 360 grader i banken. Objektet forklarer videre: *«Det handler om å integrere det i policyer, bruke det i kundedialog, bruke det i ansattdialogen, eller hva det måtte være»*. - Sparebanken Vest.

Også under intervjuet med objektet fra Cicero kommer det frem at hen mener det at det er forholdsvis nytt at finanssektoren gir bærekraftsutfordringer oppmerksomhet, og at den største endringen har skjedd de siste to til tre årene. Objektet mener dette er både på den regulatoriske og den frivillige siden. Intervjuobjektet forteller videre: *“I do not know if it has impacted the whole business model, but I think it will be hard to find a big bank, or even a savings bank, that is not talking about this to the board or at a managerial level.”*. - Cicero.

Derimot mener intervjuobjektet fra Cicero at det er store forskjeller mellom bankene, og hvor langt bankene er kommet med å integrere bærekraft i virksomheten sin.

[There are] some banks that we talk to at a regular basis, that have really woven sustainability through their different corporate departments. On the other hand, you have those that have just

started. [...] There is such a variation in what it means to be paying attention to sustainability.
- Cicero.

Også gjennom intervjuene med bankene kommer det frem at bærekraft i kredittvirksomheten tilnærmes ulikt i de ulike bankene. Hos Cultura mener intervjuobjektet at det i kredittvurderinger først gjennomføres en vurdering av kundens verdi for samfunnet, før det gjennomføres konvensjonelle kredittvurderinger. Om kunden tilfører samfunnet negativ verdi, vil heller ikke kunden kunne låne penger hos dem. Derimot, dersom kunden tilfører positiv samfunnsmessig verdi, vil de gå videre med vurderinger på om kunden også er økonomisk bærekraftig.

Driften skal handle om menneskene, miljøet, også skal det være lønnsomt. [...] Det er ikke bare en målsetning at kunder er bærekraftig økonomisk, det er en nødvendighet. Det er veldig mange foretak som har gode intensjoner om samfunnsmessige bidrag, men som viser seg å ikke være modent konvensjonelt økonomisk. Og da kan heller ikke vår bank akseptere lån. - Cultura.

Banker har en kontraheringsplikt, også ovenfor næringskundene, om å levere dagligbanktjenester. Vi må ha saklig grunn for å avvise en kunde som ønsker å ha en ordinær brukskonto. Det vil si at vi ikke kan avslå selv den mest miljømessig skitne næringsvirksomheten som ønsker å bli kunde. Man har ikke den samme kontraheringsplikten ved lån. Det betyr at det er slik at selv om vi ikke har lov til å avvise å bli kunde uten saklig grunn, trenger vi ikke å låne dem penger. - Cultura.

Også hos DNB og Sparebanken Vest forteller intervjuobjektene at det gjennomføres bærekraftsvurderinger i forkant av den konvensjonelle kredittvurderingen. Det er, i begge bankene, etablert både bransjespesifikke og generelle retningslinjer som ifølge intervjuobjektene skal ha avgjørende vekt for om kunden kan låne penger hos dem. Intervjuobjekter fra både DNB og Sparebanken Vest forklarer at de videre klassifiserer kundene inn i høy, middels eller lav risiko. Ved forhøyet risiko har begge bankene prosesser for å løfte saken opp i et høyere beslutningsorgan som avgjør om kunden kan etablere lån eller ikke.

Et intervjuobjekt fra DNB forklarer videre at diskusjonene rundt kunder med høy bærekraftsrelatert risiko blir løftet til ledelsesnivå internt i banken for å skape en presedens på ulike tema. Alle høyrisikokunder som eventuelt aksepteres skal ha en handlingsplan for å fjerne eller redusere risikoen slik at risikoen kommer ned på et medium nivå. Derimot blir de groveste tilfellene filtrert ut: *“Kommer det noen som, mot formodning, ønsker at vi skal finansiere et kullkraftverk så kommer dette aldri inn i våre prosesser. Det blir avslått fra første stund. Her*

har vi retningslinjer som vi følger, og vi ønsker ikke å bruke hverken kapital eller krefter på denne typen ting.” - DNB.

Alle bankene er enige om at de har et ansvar for å stille krav til bærekraft, og å være en pådriver for det grønne skiftet. Samtidig trekker et av intervjuobjektene fra DNB frem at påvirkningskraften er avhengig av bankens markedsposisjon. Respondenten trekker frem eiendom som en næring hvor DNB kan ha stor påvirkningskraft fordi banken har en stor portefølje. Hen mener det er viktig at hver bank bruker sin påvirkningskraft hvor man kan gjøre mest nytte for seg.

En lignende påvirkningskraft nevnes av den ene representanten fra Sparebanken Vest. Hen forteller at de bransjene banken har størst eksponering mot har en mer spisset handlingsplan i tillegg til de bransjespesifikke bærekraftspolicyer.

Objekter fra både Sparebanken Vest og DNB forteller at det kan gis gulrøtter til selskaper som klarer å oppfylle mål og kriterier. DNB har etablert en prismodell hvor de kan avviksprise på grønne produkter, hvor prisen kan gå opp, ned eller ligge flat avhengig av om kunden oppfyller, underoppfyller eller overoppfyller sine mål. Blant annet nevnes ESG-linkede lån, hvor kundens oppfyllelse av strategiske mål kan føre til en prisrabatt. Motsatt kan dårlig måloppfyllelse føre til prispåslag. *“Når vi har kunder som vi mener har en bred bærekraftsprofil og som er innenfor våre policyer, så kan vi gi dem et redusert prispåslag. Dette er gitt at vi har denne type funding tilgjengelig. Men dette er en case-til-case-vurdering.” - Sparebanken Vest.*

Et intervjuobjekt fra Sparebanken Vest forteller videre om sin påvirkningskraft, at kundene som har en handlings- og omstillingsplan, skal få noe igjen for det. Eksempler som trekkes frem er lengre løpetid på lånet eller justerte egenkapitalkrav. Samtidig sier de at de skal være hardere mot de som ikke har en plan, som er innenfor mindre bærekraftige segmenter, som de ønsker å dytte i en bærekraftig retning.

Begge intervjuobjektene i Sparebanken Vest, samt ett intervjuobjekt fra DNB understreker at bankene også kan bidra med kompetanse og rådgivning innenfor bærekraft, og at rollen som rådgiver vil kunne endre seg fra å være utelukkende økonomisk til å i større grad også inkludere å være bærekraftsrådgivere.

Gjennom dybdeintervjuene kommer det frem at bankene har ulike fremgangsmåter for å vurdere kunder på bærekraft. Spesielt trekkes kvalitative vurderinger frem som en sentral måte å gjennomføre analysene på i dag. Dette gjennom å ha etablerte bærekraftspolicyer og gjennom

kunnskap hos saksbehandlere. Blant annet trekker et intervjuobjekt fra DNB frem at det også gjøres ESG-risikovurderinger på enkelte kunder.

4.1.2 Hvilke utfordringer opplever bankene i forbindelse med å integrere bærekraft i kredittvirksomheten?

Integrering av bærekraft i kredittvurderinger er et forholdsvis nytt fenomen med en kontinuerlig utvikling. Det er derfor naturlig at de i løpet av de kommende årene vil skje mye innenfor feltet. Gjennom våre dybdeintervjuer påpeker intervjuobjektene nåværende utfordringer og fokusområder som oppleves som viktig for å lykkes. Et svært sentralt element som trekkes frem er den kommende taksonomien, og innføring av diverse reguleringer. Videre peker våre intervjuobjekter på forhold som intern eierstyring og selskapsledelse, konkurranse i markedet, og tilgang til data fra kundene som vesentlige elementer som må på plass.

Eierstyring og selskapsledelse trekkes hovedsakelig frem fra det ene intervjuobjektet fra DNB. Hen peker på dette som en utfordring for å integrere bærekraft, da det er mange som jobber i utakt uten å vite om hverandre. Det oppleves som lite koordinering av arbeidet, der mange deltidsressurser skal håndtere bærekraftsoppgaver parallelt med andre oppgaver og ansvar.

Det andre intervjuobjektet fra DNB påpeker at de kommende direktivene og reguleringene vil føre til at man ikke kan ha en like slank organisasjon som tidligere. Respondenten utbroderer videre at organisasjoner må være rigget for å håndtere reguleringer og forventninger fra samfunn, investorer og myndigheter. Intervjuobjektet opplever at DNB har en jobb å gjøre på dette punktet, og påpeker på lik linje med det andre intervjuobjektet, at disse arbeidsoppgavene vil komme på toppen av annet arbeid.

Videre peker et intervjuobjekt fra DNB på at myndighetenes økende krav til rapportering og åpenhet kan være en utfordring. Respondenten forklarer at Finanstilsynet jobber med å innføre rapportering av inntekter fra selskaper som innfrir eller ikke innfrir taksonomi-kravene. Den bakenforliggende årsaken som respondenten beskriver til denne utfordringen er manglende tilgang til kredibel data fra utlånskundene.

Respondenten fra Cultura har tidligere forklart at bærekraft har vært integrert fra dag en. Hen påpeker at økt konkurranse rundt bærekraftige lån medfører at banken i tiden fremover må forbedre seg forretningsmessig. Tidligere har selskapet kunne forsvare en høyere kostnadsprosent enn andre banker på bakgrunn av bærekraftsfokuset. Intervjuobjektet forklarer:

Bankanalyser viser at vi har en høyere kostnadsprosent enn andre. Hvorfor det? Vi kan sikkert være mer effektive, kostnadsbevisste, og så videre, men det er også et element hvor vi har brukt ressurser på å arbeide med bærekraftsperspektivet. Det koster innsats og ressurser, og det skal betales det også. - Cultura.

En av våre respondenter fra Sparebanken Vest forteller at de strever med kredibel data fra kundene. Den foreløpige løsningen har vært å innhente denne typen data fra kundene selv, for deretter å måle. Intervjuobjektet påpeker at dette må komme i orden. Primært for at Sparebanken Vest skal kunne sette gode KPI'er på det de ønsker å oppnå, men også for å kunne rapporteres og vise til reell endring. Det påpekes fra respondenten at rapportering i seg selv ikke gjør noe forskjell og at man i dag ser tendenser til overrapportering. I tillegg mener de to intervjuobjektene fra Sparebanken Vest at rapporteringen må være en verdiskapende aktivitet.

«Rapportering i seg selv gjør ingen forskjell og fører ikke til endring. Det må være et verdiskapende nivå på rapporteringen.» - Sparebanken Vest.

Tilgangen til kredibel data trekkes frem fra ytterligere respondenter. Det påpekes at man foreløpig ikke har systemer, databaser og tallmateriale for å gjøre gode kvantitative analyser. I dag gjøres mye kvalitativt. Den kvalitative informasjonen er utfordrende fordi det vekker mye av det moralske og subjektive hos folk. Et intervjuobjekt fra DNB peker på at den kvantitative informasjonen er enklere å vurdere fordi den kan tallfestes og er sammenlignbar.

Intervjuobjektet fra Cicero peker på noen utfordringer som må håndteres for å lykkes med bærekraft samtidig som forretningsmessige forhold ivaretas. Banker foretar kredittanalyser på veldig varierte typer selskap, selv om det gjerne er selskapene som best vet hvor forsyningskjeden er utsatt. Bankene er derfor tvunget til å forstå store variasjoner på tvers av ulike sektorer. Derfor er det viktig at bankene evner å stille de riktige spørsmålene for å få på plass informasjon som trengs for å gjøre gode analyser. Som regel har selskapene selv tilgang til mesteparten av informasjonen som bankene ønsker.

Respondenten vår fra Cicero påpeker at reguleringer forhåpentligvis vil løse mye av overnevnte problem. Det blir derfor viktig for banker å sitte med den interne kunnskapen for å forstå klimarisiko og filtrere det inn i sine risikomodeller. At de forstår hva som er viktig innenfor informasjonen de mottar.

Helt til slutt påpeker et intervjuobjekt fra Sparebanken Vest at myndigheter og politikere har utfordringer med å følge med på alle endringene som skjer rundt bærekraft i bankvirksomhet. Respondenten mener politikere har falt av lasset.

«Det er ikke nok politikere som har satt seg inn i hva taksonomien faktisk består i, og hva den kommer til å bety for Norge om bare få måneder.» - Sparebanken Vest.

4.1.3 Drivere for bærekraft i kredittvirksomheten

Det er naturlig å knytte motiver og drivere for bærekraft i kredittvirksomheten sammen med rammeverket for bærekraftig finans. De ulike nivåene kjennetegnes blant annet ved at bankene har ulike motiver og drivere for å integrere bærekraft i kredittvirksomheten. Er motivet til bankene å øke avkastning til sine aksjonærer, slik man ser i en «Bærekraftig finans 1.0», eller har bankene også motiver for å ta høyde for sosiale- og miljømessige forhold slik som i «Bærekraftig finans 2.0» og «Bærekraftig finans 3.0»? Vi skal nå kikke litt på driverne, implikasjonene og årsakene for at bankene nå integrerer bærekraft i kredittvirksomheten.

Intervjuobjektet fra Cicero mener at det er en kombinasjon av frivillige og regulatoriske drivere som gjør at bankene nå integrerer bærekraft i kredittvirksomheten. Hen forklarer videre at disse driverne både kan være interne eller eksterne, men at man i dag ser stadig flere frivillige initiativ fra selskaper og investorer som er bekymret for miljø, regulatorisk press og press fra yngre generasjoner. Hen forklarer også at bankene nå også øyner nye muligheter innenfor bærekraft i kredittvirksomheten.

Interessenter

Én årsak som intervjuobjekter fra alle banker trekker frem, er at deres interessenter forventer at bankene nå tar høyde for bærekraft. Blant annet trekker intervjuobjektene frem interessenter som kunder, investorer, eiere, ansatte og samfunnet i sin helhet som svært viktige interessenter.

Kundene blir trukket frem som viktige fordi de nå har forventninger til at bankene har kompetanse og fokus på tematikken. Intervjuobjekter fra Sparebanken Vest og DNB mener videre at eiere og investorer er spesielt viktige, fordi én av bankenes oppgaver er å skape avkastning til sine investorer og eiere. Et intervjuobjekt fra DNB trekker også frem at det å ha en god bærekraftsprofil er viktig for å kunne rekruttere de riktige talentene. Yngre generasjoner har en forventning til at arbeidsgivere har en god bærekraftsprofil, og et intervjuobjekt mener at unge arbeidstakere kan velge å gå ned i lønn for å jobbe for en arbeidsgiver med fokus på bærekraft.

Reguleringer

Alle intervjuobjektene mener at reguleringer og nye tiltak fra regulatorer også er en svært viktig årsak til at bærekraftsarbeidet har tatt seg opp de siste årene. Et intervjuobjekt fra DNB forklarer: *“Nå får vi gjerne ikke noe valg, det er regulert. Nå går vi fra frivillighet, der alle oppfordres til å være med på en dugnad, til at det [Bærekraft, vår anm.] faktisk blir krav, eller i hvert fall at vi er transparente på dette”*. - DNB.

Spesielt trekker intervjuobjektene frem EUs taksonomi for bærekraftig finans og TCFD-rammeverket som relevante reguleringer som bankene nå må ta høyde for. Et intervjuobjekt fra Sparebanken Vest mener følgende: *“Taksonomien er hoveddriveren for veldig mye av det som skjer.”* - Sparebanken Vest.

Lønnsomhet

Lønnsomhet er et viktig element for alle banker, både for å skape avkastning til eiere og investorer, men også for å kunne overleve en tøff konkurranse. Alle intervjuobjektene er også enig i at det å integrere bærekraft i kredittvirksomheten ikke går utover bankens lønnsomhet på lang sikt. Derimot er det noe uenighet om bærekraft kan påvirke bankenes kortsiktige avkastning.

Intervjuobjektet fra Cultura mener på sin side at man på kort sikt vil tape på å drive bærekraftig, og at banker kan oppleve en høyere avkastning på kort sikt ved å skyve miljøspørsmålet til side. Hen forklarer følgende:

Man kommer fort inn på spørsmålet om det koster noe å være bærekraftig og om det er noen som må ofre noe for å oppnå bærekraft. Slik som verden er i dag, så er det det. Det vil si at man må ha en viss moderasjon av hva man forventer av egen økonomisk fordel. [...] Skal man samtidig se bærekraft over en litt lengre tidsperspektiv, så vil det helt klart lønne seg. De fleste er i dag enige om klimautfordringene og at det er en potensielt katastrofal utvikling på gang. Og rent økonomisk lønner det seg å være i forkant. - Cultura.

Andre intervjuobjekter, blant annet fra DNB og Cicero mener derimot at det ikke nødvendigvis er slik at man må ofre deler av sin avkastning for å integrere bærekraft, og peker på at det er en sterk sammenheng mellom blant annet miljø-risiko og finansiell risiko. Blant annet forklarer intervjuobjektet fra Cicero følgende: *“It used to be this myth that you sacrifice your returns if you’re doing something green, but I do not think that is true to a large degree anymore. I also*

think, the more we are aware of the potential for financial impacts from environmental risk, the more that holds true.”. - Cicero.

Et intervjuobjekt fra Sparebanken Vest, mener på sin side at det å ikke ta høyde for bærekraft i kredittvirksomheten kan være direkte negativt på den finansielle avkastningen. Hen forklarer at: *“Det å ha fokus på bærekraft innenfor utlånsboken, for å redusere kredittrisikoen, vil ha en positiv effekt på avkastningen og ikke motsatt.”. - Sparebanken Vest.*

Videre forklarer begge intervjuobjektene fra Sparebanken Vest at de har hentet billigere innlånskostnad gjennom grønne obligasjoner. Blant annet henviser de til en grønn obligasjon som Sparebanken Vest utstedte i 2020, hvor det var mulig å hente kapital billigere enn normalt. Det ene intervjuobjektet fra Sparebanken Vest mener derimot at gode marginer skal komme kundene til gode. *“Vi gjorde en grønn obligasjon i sommer. Den fikk vi veldig bra margin på. Det er en av de beste fundingene banken har gjort noen sinne”.*

Intervjuobjektet fra Cultura mener på sin side at de ikke har sett en lignende mulighet til å hente billig kapital i obligasjonsmarkedet. Hen forklarer at Cultura derimot har kunnet hente billigere kapital hos sine egenkapitalbevisiere, ved at disse investorene godtar å justere ned sine forventninger til avkastning. Intervjuobjektet forklarer videre at denne finansieringen er billigere enn å utstede obligasjoner i ordinært kapitalmarked. Intervjuobjekter fra DNB og Sparebanken Vest mener derimot at deres investorer og eiere ikke godtar en lavere avkastning selv om banken integrerer bærekraft i kredittvirksomheten.

For oss er det en litt pussig situasjon hvor vi betaler mer for fondsobligasjoner enn for egenkapitalbevis. Etter alminnelig lære skal egenkapitalbevis ha større risiko og dermed større avkastning, men vi har kunnet hente inn noe rimeligere enn i det alminnelige kapitalmarkedet.

– Cultura

Risikoelementer

Tradisjonell bankdrift og kredittvirksomhet omhandler i stor grad å kunne redusere usikkerhet og risiko rundt låntakerens evne til å betjene og betale ned sin gjeld. Vi omtaler dette som kundens kredittrisiko. Vi skal nå se på om bankene mener de kan redusere kundens kredittrisiko gjennom å integrere bærekraft i kredittvirksomheten, og om dette er en årsak for at bankene nå fokuserer på tematikken.

Gjennom dybdeintervjuene svarer majoriteten av intervjuobjektene at det ikke oppleves som at det er høyere misligholdstall hos kunder som driver bærekraftig. Derimot mener

intervjuobjekter fra DNB og Sparebanken Vest at de anser bærekraftige selskaper som mindre risikable enn ikke-bærekraftige selskap. Intervjuobjektet fra Cultura forklarer på sin side, at dersom man utelukkende vurderer selskap på bærekraftsparametere og ikke konvensjonelle kredittparametere, så ville man sett et høyere misligholdstall. *«Om vi bare hadde sett på om det var idealistisk, grønt og sosialt tiltak så ville vi fått høyere misligholdstall hos oss enn i andre banker. Men det er fullt mulig å gjøre begge deler [Bærekraftsvurdering og konvensjonell kredittvurdering, vår anm.], og da unngår vi det.»*. - Cultura.

Et intervjuobjekt fra Sparebanken Vest trekker frem overgangsrisiko, altså risikoen ved overgangen til et bærekraftig samfunn, som kanskje den viktigste risikokomponenten. Hen mener at dette er en viktig årsak for å integrere bærekraft i utlånspraksisen. Intervjuobjektet forklarer konsekvensene som kan oppstå hvis denne risikoen neglisjeres: *“Om ikke banken tar høyde for at kunden kan oppleve at markeder forsvinner, inntjeningen blir redusert og selskapsverdien faller, så sitter banken igjen med en betydelig tapsrisiko.”*. - Sparebanken Vest.

Intervjuobjekter fra alle banker trekker også frem omdømmerisiko som en risiko dersom bankene ikke tar høyde for bærekraft. Et intervjuobjekt fra DNB forklarer at omdømmerisiko i ytterste konsekvens kan være en finansiell risiko for banken. Intervjuobjektet fra Cultura mener at omdømmerisiko allerede er en risiko som banker opplever i dag: *«Vi ser nå at om man ikke har en god bærekraftsstandard så er det i seg selv et omdømmeproblem, noe som er en positiv utvikling»*. - Cultura.

Ønsket om å bidra til grønt skifte

En siste driver som kommer frem under dybdeintervjuene er bankenes ønske om å drive bærekraftig. Dette omhandler en verdibasert tilnærming hvor bankene ser ikke-finansielle motiver ved å integrere bærekraft i kredittvirksomheten.

Gjennom dybdeintervjuene kommer det frem at alle intervjuobjektene mener at bankene også har et ønske om å bidra til et mer bærekraftig samfunn, men at graden varierer fra bank til bank. Intervjuobjektet fra Cultura mener blant annet at motivet til banken er å bidra til det grønne skiftet. Hen forklarer videre at banken, helt fra starten, har vært etablert med prinsippet om å bidra til en stadig bedre miljømessig og sosial standard i samfunnet, og at det å integrere bærekraft som en del av virksomheten alltid har vært grunnidéen til banken.

Men hva er alternativet? Vi gjør det ikke fordi det er verdt så mange milliarder dollar, men fordi det er det riktige og til syvende og sist det eneste alternativet. Det riktige svaret på

spørsmålet ditt er vel at vi har tenkt på bærekraft som det vi ønsker å bidra med, og er ikke motivert ut i fra at vi trodde det var en smart måte å tjene penger på. - Cultura.

Intervjuobjekter fra DNB mener også at et motiv hos dem omhandler ønsket om å gjøre godt. Et intervjuobjekt fra DNB påpeker derimot at for å gjøre dette er de avhengig av et overskudd, og at dette derfor kommer i første prioritet. Den grunnleggende lønnsomheten må ligge i bunn: *«Har vi den, så kan vi gjøre litt mer Pippi Langstrømpe-ting, altså do-good».* - DNB.

Et intervjuobjekt fra Sparebanken Vest mener at det å yte tilbake til samfunnet ligger i kjernevisjonen til banken: *«Det skal handle om at vi skal gjøre vestlandet til et bedre sted.».* - Sparebanken Vest. Samtidig mener begge intervjuobjektene fra Sparebanken Vest at det ikke oppleves som en motsetning å yte til samfunnet, samt å ha fokus på avkastning. *«På den ene siden er dette engasjerende, noe som folk ønsker å jobbe for. Samtidig handler det om god butikk».*

Oppsummering av drivere:

- Årsaker som kan være drivere for bærekraft i kredittvirksomheten:
 - Interessenter, slik som kunder, eiere, regulatorer og samfunnet ellers, setter press og forventninger til at bankene tar høyde for bærekraft i kredittvirksomheten.
 - Nye reguleringer er, og vil bli, innført for å dytte bankene til å integrere bærekraft i kredittvirksomheten. EUs taksonomi for bærekraftig finans kan gjøre det enklere å avgjøre hva som er å anse som bærekraftig.
 - Intervjuobjektene mener at lønnsomheten, spesielt på lang sikt, synker dersom de ikke tar høyde for bærekraft i kredittvirksomheten. Det er usikkert om det er lønnsomt å integrere bærekraft på kort sikt.
 - Intervjuobjektene mener det er en direkte sammenheng mellom kundens bærekraftsrisiko og kundens kredittrisiko. Risikoer, slik som overgangs- og omdømmerisiko kan være finansielle risikoer for bankene.
 - Det er en bred enighet om at bankene har et ønske om å bidra til en mer bærekraftig samfunnsutvikling, og at dette er et viktig motiv for bankene.

4.2 Funn fra dokumentanalyse

I denne delen skal vi gjennomgå funnene fra vår dokumentanalyse. Etter en gjennomgang av årsrapporter, strategier og rapporter, så mente vi det var hensiktsmessig å ta et dypdykk ned i relevante dokumenter, for å kunne komplementere funnene fra dybdeintervjuene. Vi bruker i

denne delen sekundærkilder i form av dokumenter fra bankene selv. For å skille mellom de ulike bankene har vi valgt å strukturere funnene fra hver bank i egne underkapitler.

Kildene som er benyttet er i denne delen av oppgaven er:

Bank	Dokument
DNB	<ol style="list-style-type: none"> 1. Årsrapport 2019 (2020) 2. Bærekraftige kredittprosesser i DNB (u.å.)
Sparebanken Vest	<ol style="list-style-type: none"> 1. Årsrapport (2020a) 2. Bærekraftstrategi (2019) 3. Bærekraftige lån (2020c)
Cultura	<ol style="list-style-type: none"> 1. Årsrapport (2020) 2. Verdigrunnlag (u.å.) 3. Vedtekter (1996)

4.2.1 DNB

DNB skriver i sin årsrapport fra 2019 at bærekraft og samfunnsansvar er et bredt og omfattende tema, og at de derfor har valgt å gjennomføre en vesentlighetsanalyse for å identifisere områder som bankens interessenter er spesielt opptatt av. *“Bankens ambisjoner for samfunnsansvar og integreringen av FNs bærekraftsmål har begge sitt utspring i bankens vesentlighetsanalyse.”* (DNB, 2019, s. 43). Blant annet har de valgt å støtte alle FNs bærekraftsmål, men identifisert likestilling mellom kjønn og bærekraftig økonomisk vekst som spesifikke mål som er relevant for banken.

Kredittvirksomhet

Om bærekraft i kredittvirksomhet skriver banken at målet er å løse kundens behov, uten at det går i konflikt med bankens eller kunders ansvar om å bidra til en bærekraftig utvikling (DNB, 2019, s. 44). I tillegg har banken et mål om å skape verdier på en ansvarlig og bærekraftig måte for alle konsernets interessenter (DNB, u.å.).

I årsrapporten fra 2019 kommer det frem at banken integrerer bærekraft i virksomheten fordi de mener det er etisk og moralsk riktig, men at det i tillegg omhandler god risikostyring. DNB peker også på at de, gjennom rollen som långiver, har en stor påvirkningskraft (DNB, 2019, s. 51). *“Ved å stille krav til ansvarlighet hos våre kunder kan vi både påvirke til en positiv samfunnsutvikling og redusere kundenes og vår egen risiko”.*

Interne prosesser

Av bankens årsrapport fra 2019, samt rapporten “Bærekraftige kredittprosesser i DNB” kommer det frem at banken har etablert flere interne prosesser og prosedyrer for å ta høyde for bærekraft i kredittvirksomheten. Begge rapportene trekker frem at det er etablert retningslinjer som skal tas høyde for gjennom etableringen av nye kredittprodukter. Dette gjøres ved å måle ikke-finansielle faktorer som klima- og miljø, sosiale forhold og virksomhetsstyring [ESG-faktorene, vår anm.] (DNB, u.å.). I årsrapporten fra 2019 kommer det frem at alle bedriftskunder som ønsker å låne mer enn 8 millioner blir vurdert på disse faktorene i kredittbeslutningen. Det er også etablert bransjespesifikke retningslinjer for bransjene olje- og gass, kraft og fornybar energi, skog, metaller og gruvedrift og sjømat.

I tillegg skriver banken at de har opprettet en eksklusjonsliste for selskaper som ikke opptrer i tråd med internasjonal og annerkjente standarder og konvensjoner (DNB, u.å, s. 4). Rapporten lister blant annet opp produksjon av våpen, bruk av kull som brennstoff og uregulert fiske som eksempler på årsaker som kan føre til ekskludering.

For å fremme og insentivere bærekraft etablerte også banken et rammeverk for bærekraftige produkter i 2018. Til sammen ble lån verdt 3,3 milliarder utstedt under dette rammeverket i 2019 (DNB, 2019). I årsrapporten trekker DNB blant annet frem et lån til Norsk Hydro som ble utstedt under dette rammeverket, hvor Norsk Hydro forpliktet seg til å redusere egne klimautslipp med 10 prosent innen 2025 (DNB, 2019, s. 44)

Banken forklarer at de i 2019 gjennomgikk sine interne prosedyrer og vurderingsverktøy. Blant annet gjennomførte de en risikoanalyse relatert til samfunnsansvar. Formålet var å gi en bedre forståelse for risikotypene banken var eksponert for, samt å koordinere metodene for vurderinger av risiko forbundet med samfunnsansvar (DNB, 2019, s. 52).

Alle ansatte som jobbet innenfor kreditt til bedriftskunder, samt ansatte innen risikostyring, måtte også gjennomføre obligatoriske kurs innen ansvarlige utlån. Videre er grunnleggende innføring i samfunnsansvar, styringsdokumenter og vurderingsverktøy en del av opplæringen til nyansatte. Det er også utpekt ambassadører, som skal ha ekstra kjennskap til regelverk og verktøy innen samfunnsansvar, innen alle bransjer ved bedriftsmarkedet.

Samarbeid og forpliktelser

Fra DNBs årsrapport og rapporten for bærekraftige kredittprosesser kommer det frem at DNB har flere forpliktelser tilknyttet bærekraft (DNB, 2019, s. 51; DNB, u.å.). Deriblant har DNB valgt å følge FN Global Compact (UNGC) sine veiledende prinsipper for næringsliv og

menneskerettigheter, FNs miljøprogram for finansinstitusjoner (UNEP FI) og FNs bærekraftsmål. DNB skriver videre at de har bidratt til et TCFD-prosjekt i regi av UNEP FI, hvor formålet var å kvantifisere klimarisiko i utlånsporteføljen ved bruk av scenario- og sensitivitetsanalyser (DNB, 2019, s. 52).

DNB skriver i årsrapporten at de i 2017 frivillig sluttet seg til «Responsible Ship Recycling Standards», for å bidra til økt ansvarlighet og bærekraft innen shipping (2019, s. 51). Formålet med rammeverket er å sørge for at skipseiere ønsker å vrake skipene sine etter bærekraftige prinsipper, som reduserer skade på miljø og risiko for arbeidere. Innen samme bransje, shipping, har banken også bidratt til å etablere «Poseidon Principles», som er et rammeverk for ansvarlig finansiering av skip.

Veien videre

DNB skriver i årsrapporten at de fremover vil oppdatere sine bransjespesifikke retningslinjer og vurderingskriterier, samt jobbe med å forbedre rapportering innen ESG-risiko (DNB, 2019, s. 53). Videre skriver de at de ønsker å styrke intern kompetanse innenfor det miljømessige og sosiale perspektivet. Til slutt skriver de: «Kundedialog og initiativ knyttet til samfunnsansvar overfor kunder vil fortsette i økt omfang i 2020. [...] Som bank er utlån ett av de områdene hvor vi kan påvirke mest» (DNB, 2019, s. 53).

4.2.2 Sparebanken Vest

Sparebanken Vest (2020, s. 160) skriver i sin årsrapport fra 2019 at de har besluttet å jobbe mot at Vestlandet skal bli en ledende region innen climateknologi og klimakutt innen 2030. Banken skriver også i sin bærekraftstrategi (u.å.) at de skal ta på seg ledertrøyen for det grønne skiftet i regionen. For å nå dette målet skal Sparebanken Vest benytte hele sitt handlingsrom. *“Alt vi gjør, gjør vi for at livet på Vestlandet skal bli enda litt bedre.”* (Sparebanken Vest, 2020, s. 160).

Hvordan integreres bærekraft

Fra årsrapporten kommer det frem at Sparebanken Vest har etablert tjenester og produkter som er tilpasset den grønne omstillingen, slik som grønne boliglån. For bedriftsmarkedet har de i tillegg etablert egne rutiner i form av bransjespesifikke policyer som videre er tilpasset TCFD-anbefalingene (Sparebanken Vest, 2020, s. 161). I 2019 innførte også banken bransjespesifikke mål.

Det kommer frem fra bankens bærekraftstrategi at de mener de har en mulighet til å bidra til et grønnere og mer bærekraftig samfunn (Sparebanken Vest, u.å., s. 13). Derfor har de også satt av og øremerket spesifikke midler som skal gå til dette formålet. For 2020 planla banken å sette av 200 millioner kroner som spesifikt skulle gå til prosjekter som fremmet bærekraft, grønn teknologi og grønn omstilling. *“Vi tror på finans som en viktig drivkraft i overgangen til et karbonfritt samfunn”* (Sparebanken Vest, u.å., s. 16)

Videre skriver banken i sin bærekraftstrategi at de har implementert måling av kredittporteføljens karbonavtrykk (Sparebanken Vest, u.å., s. 14). Dette for å forstå og redusere risiko i sin eksisterende portefølje, samt identifisere sektorer og prosjekter som bidrar til omstilling og som gir nye inntektsmuligheter. *“Utlånsboken vår skal- og må ned i karbonavtrykk”*.

Interessenter

Banken har utarbeidet en strategi for bærekraft, basert på en vesentlighetsanalyse de har gjennomført på sine interessenter, samt på interessentdialog. Blant annet har de satt opp bærekraftige produkter, bærekraftig kundefrådgivning, bærekraftkompetanse og klima- og miljørisiko i bankens portefølje som vesentlige temaer for bankens interessenter (Sparebanken Vest, 2020, s. 161).

Rammeverk for bærekraftig kredittvirksomhet

Sparebanken Vest har etablert sitt eget rammeverk for bærekraftig kredittvirksomhet. Dette rammeverket bygger igjen på prinsipper for ansvarlige investeringer, FN Global Compacts prinsipper for næringsliv (UNGC), FNs miljøprogram for finansinstitusjoner (UNEP FI) og Poseidon-prinsippene (Sparebanken Vest, 2020c, s. 3). I tillegg kommer det frem i rammeverket av banken støtter FNs bærekraftsmål, men at banken har plukket ut seks bærekraftsmål som er spesielt relevante.

Videre skriver de at rammeverket er skapt for å styre bankens aktiviteter mot bærekraftige boliglån, samt lån til energieffektive næringsbygg, fornybar energi, ren transportnæring og bærekraftig ressursbruk av naturressurser (Sparebanken Vest, 2020c, s. 3).

4.2.3 Cultura

Cultura Bank skriver i sin årsrapport for 2019 at verdigrunnlaget deres ikke endres fra år til år, men ligger nedfelt i vedtektenes formålsparagraf (Cultura, 2020, s. 7). Cultura Bank forteller

under sitt verdigrunnlag og etiske retningslinjer, at de representerer en annerledes og relativt ny bankkultur. Denne defineres som etisk bankdrift, eller sosial bankdrift. For banken betyr dette at de forplikter seg til å låne ut til prosjekter som er samfunnsnyttige, representerer menneskerettigheter og som ivaretar miljøhensyn. For Cultura sin del går hensynet til samfunn og miljø fremfor økonomisk resultat. Derimot er lønnsom drift en forutsetning for å drive bank, og banken opererer etter prinsipper om en tredelt bunnlinje.

I Cultura sine vedtekter under formål, forteller de blant annet: *«Formålet er ved finansiering av samfunnstjenlige prosjekter å bidra til å skape livskvalitet og livskraftig økonomi innenfor en levende natur. Banken skal bidra til å utvikle holdninger til penger og økonomi slik at kapital kan styres mot reelle behov og uløste oppgaver i samfunnet»* (Cultura Bank, 1996). Denne formålsparagrafen, som Cultura har inkludert utover standardvedtektene for sparebanker, er der for å fortelle at banken har som formål å utvikle den økonomiske forståelsen til å omhandle etikk og sosialt ansvar(Cultura, u.å.).

Fra Cultura sitt verdigrunnlag for finansiering ser vi at formålet er å finansiere samfunnsnyttige prosjekter som respekterer menneskerettigheter og ivaretar miljøhensyn (Cultura Bank, u.å.). I kredittarbeidet vurderes samfunnsnytte, sosiale og/eller miljømessige forhold, i tillegg til sikkerhet og betalingsevne. I tillegg vurderer Cultura interne forhold som eierform, organisering og disponering av overskudd. Videre blir også den potensielle lånekunden bedt om å svare på konkrete spørsmål om bærekraft, likestilling og miljø.

I årsrapporten trekker banken frem sine hovedprinsipper for virksomhet som sammenfattes som: Bærekraft, transparens og bevisstgjøring.

Bærekraft

I sin utlånsvirksomhet legger Cultura avgjørende vekt på sosiale og miljømessige effekter av prosjektet. Dette skjer før den konvensjonelle vurderingen av prosjektets finansielle levedyktighet. Under vurderingene avdekkes det om prosjektet vil ha miljømessige, sosiale og/eller kulturelle kvaliteter (Cultura, 2020, s. 7).

Transparens

Ved kundens samtykke offentliggjør Cultura en oversikt over deres kredittkunder. På denne måten kan innskyttere og resten av offentligheten se nøyaktig hva pengene brukes til. Transparens trekkes frem som en sentral del av bankens alternative måte å drive bank på (Cultura, 2020, s. 7).

4.3 Oppsummering

I løpet av dette kapitlet har vi presentert de fremtredende funnene fra våre dybdeintervjuer og dokumentanalyse. Dokumentanalysen har bidratt til ytterligere innsikt i vår problemstilling. Videre har den blitt brukt til å kvalitetssikre funnene fra våre primærkilder. Vi sikrer dermed at de presenterte funnene fra våre primærkilder ikke bare er personlige meninger, men meninger som stemmer overens med den offisielle policyen fra selskapet. Dokumentanalysen støtter opp om inntrykket vi sitter igjen med fra dybdeintervjuene rundt bankenes formål, interne policyer, verdier og tanker i forbindelse med inkludering av bærekraft i kredittvirksomheten.

5 Drøfting

I forrige kapittel presenterte vi funn fra våre dybdeintervjuer og dokumentanalysen. Vi vil nå drøfte funnene opp mot empiri og litteratur presentert i kapittel 2 og spesielt fokusere på å se disse i lys av rammeverket for bærekraftig finans. Formålet med drøftingen er å kunne besvare problemstillingen:

«Hvordan har norske banker integrert bærekraft i kredittvirksomheten?»

Drøftingen er delt inn i tre deler: Hvorfor bærekraft er på bankenes agenda, tilnærming til bærekraft i kredittvirksomheten og hvem verdiene skapes for. Vi oppsummerer hver del med en figur som vi mener danner et riktig bilde av våre funn. I kapittel 5.4 setter vi disse delene sammen til en konseptuell modell som viser hvordan norske banker har integrert bærekraft i sin kredittvirksomhet.

5.1 Bærekraft på agendaen

Der Jeucken (2017) mente at banknæringen har vært tregere på å integrere bærekraft enn andre næringer, finner vi at bankene nå har satt bærekraft på sin agenda, også innenfor kredittvirksomheten. Fra dybdeintervjuene og dokumentanalysen kommer det blant annet frem at bankene har forpliktet seg til internasjonale miljø- og bærekraftsprinsipper. I tillegg har de valgt å etablere strategier, tjenester og produkter som tar høyde for sosiale- og miljømessige forhold. Et eksempel på dette er at alle banker har etablert generelle og bransjespesifikke standarder i kredittprosessen.

I rammeverket for bærekraftig finans utgjør «Finance-as-usual» et slags forstadium til bærekraft (Schoenmaker, 2017). I dette stadiet tar ikke banker hensyn til sosiale eller miljømessige

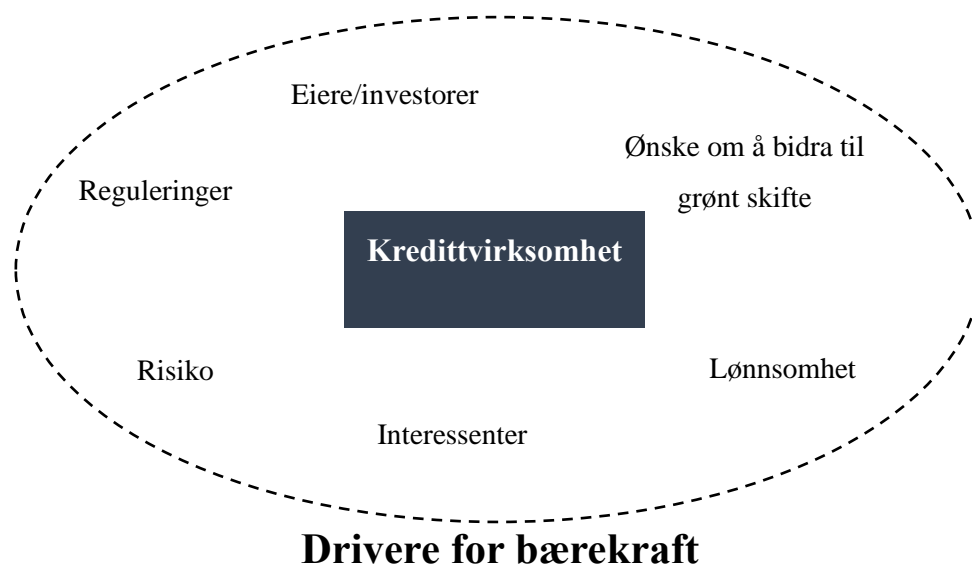
forhold i kredittvirksomheten, og fokuserer utelukkende på å maksimere avkastning til eierne på kort sikt. Dette omtales som den tradisjonelle måten å drive bankvirksomhet på.

Vi mener derimot at våre funn antyder at bankene er kommet forbi stadiet «Finance-as-usual». Blant annet mener alle intervjuobjektene at bankene har et ansvar for å integrere bærekraft i kredittvirksomheten. I dokumentanalysen fant vi også at bankene selv mener de har en viktig rolle i overgangen til et mer bærekraftig samfunn, blant annet gjennom å støtte bærekraftige- og miljøvennlige initiativer. Dette er i tråd med Zimmermann (2019) som pekte på at bankene er i en særskilt posisjon til å dytte samfunnet i en mer bærekraftig retning. Vi finner ikke noe som tilsier at DNB som forretningsbank har fundamentalt annerledes syn på bærekraft kontra sparebankene.

Gjennom dokumentanalysen og dybdeintervjuene trekkes miljømessige- og sosiale faktorer frem som ikke-finansielle faktorer som bankene nå integrerer i kredittvirksomheten. Dette bekrefter ytterligere at bankene har satt bærekraft på sin agenda. Grunnpilarene i bærekraft er nettopp økonomiske, sosiale og miljømessige faktorer (Purvis et al., 2019).

Det kommer frem av intervju- og dokumentanalyse at det er flere årsaker til at bankene nå velger å sette bærekraft på sin agenda. På den ene siden virker interessentene å være viktige for bankene, da både DNB og Sparebanken Vest har bygget strategiene på vesentlighetsanalyser gjennomført på sine interessenter. På den andre siden antyder funnene at reguleringer, risikostyring, lønnsomhet, eiere og ønsket om å bidra til et mer bærekraftig samfunn er drivere som definerer integreringen av bærekraft.

Våre funn antyder at det ikke er én enkelt driver som dytter banken i en retning, men en kombinasjon av drivere. Hver driver har også ulik intensitet i hver enkelt bank. Hos Cultura virker ønsket om å bidra til en grønn omstilling som en større driver enn for eksempel lønnsomhet. Derimot virker lønnsomhet til å utgjøre en større del av driverne til DNB og Sparebanken Vest.

Figur 10: Drivere for bærekraft i bank

5.2 Risiko- eller verdibasert tilnærming til kredittvirksomhet

Vi har altså etablert at bankene har valgt å sette bærekraft på sin agenda. Men hvordan har bankene valgt å tilnærme seg bærekraftstematikken i kredittvirksomheten? Schoenmaker (2017) peker på at det finnes to tilnærminger til bærekraft; risiko- og verdibasert tilnærming. Schoenmaker og Schramade (2017) omtaler en risikobasert tilnærming som en tilnærming hvor bankene innlemmer sosiale og miljømessige faktorer i kredittvurderinger for å kunne bedre predikere kundens kredittrisiko. En verdibasert tilnærming blir derimot omtalt som en tilnærming hvor bankene innlemmer sosiale og miljømessige faktorer av ikke-finansielle årsaker.

Våre funn antyder at bankene har valgt ulike tilnærminger til kredittvirksomheten. Først har vi Cultura, hvor intervjuobjektet forklarer at det å innlemme bærekraft i kredittrisiko for dem er litt fremmed. I tillegg kommer det frem gjennom både dybdeintervjuet og dokumentanalysen at Cultura sitt formål er å skape samfunnsmessig verdi, ikke å skape høyest mulig avkastning. Samtidig kommer det frem at også Cultura gjennomfører konvensjonell kredittvurdering, men at dette kommer i tillegg til vurderingen om kunden tilfører en positiv samfunnsmessig verdi. Disse funnene kan antyde at Cultura har valgt en verdibasert tilnærming til kredittvirksomheten.

Gjennom dybdeintervjuene og dokumentanalysen kommer det også frem at både DNB og Sparebanken Vest ser ikke-finansielle motiver ved å integrere bærekraft i kredittvirksomheten. Blant annet peker de på at banknæringen har en viktig rolle i overgangen til et mer bærekraftig samfunn, noe Schoenmaker og Schramade (2019) mener er formålet til banker som har en verdibasert tilnærming. På den andre siden peker intervjuobjekter fra DNB og Sparebanken Vest på at bærekraft i kredittvirksomheten samtidig omhandler god risikostyring, og antyder at bankene har risikobaserte motiver for å integrere bærekraft. Dette vil i tilfelle bety at Sparebanken Vest og DNB har en risikobasert tilnærming til bærekraft.

I lys av dette ser det ut til at banker kan velge å enten ha en risiko- eller verdibasert tilnærming, slik som Schoenmaker (2017) antyder i sin modell for bærekraftig finans. På den andre siden viser funnene fra DNB og Sparebanken Vest at de har valgt en kombinasjon av risiko- og verdibasert tilnærming.

Våre funn antyder at det er en sammenheng mellom bankens tilnærming til bærekraft, og driverne som ble diskutert i kapittel 5.1. Som vi fant, har ulike drivere dyttet bankene til å innlemme bærekraft i kredittvirksomheten. Videre antyder våre funn at disse driverne samtidig avgjør hvilken tilnærming banken velger å ha til tematikken. Vi fant blant annet at egenkapitalbevisiere i Sparebanken Vest og Cultura har ulik oppfatning om avkastning. Intervjuobjekter fra Sparebanken Vest mener deres egenkapitalbevisiere ikke godtar å gå ned i avkastning for at banken skal arbeide med bærekraft, mens intervjuobjektet fra Cultura mener dette er motsatt hos dem. I lys av dette kan det dermed tenkes at summen av bankens drivere også avgjør hvilken tilnærming banken har til bærekraft.

Verdibasert tilnærming

Risikobasert tilnærming

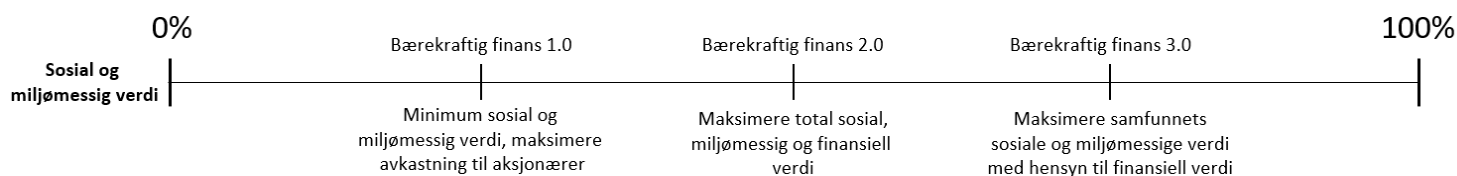
Figur 11: Verdibasert- og risikobasert tilnærming

5.3 Verdiskaping

I delkapittel 2.2 ser vi at Schoenmaker (2017) sitt rammeverk for bærekraftig finans inneholder tre nivåer: Bærekraftig finans 1.0, bærekraftig finans 2.0 og bærekraftig finans 3.0. De ulike nivåene bygger på aksjonær- og interessentteori, presentert under delkapittel 2.2.5.

Aksjonærteori omhandler at selskapets eneste ansvar er å skape avkastning til sine aksjonærer (Friedman, 1970). På den andre siden har man interessentteori, som omhandler at selskapet også har et ansvar utover å skape finansiell avkastning (Freeman, 1980). Schoenmaker (2017) peker på at Bærekraftig finans 1.0 tilsvarer en aksjonærmodell. Bærekraftig finans 2.0 er tilsvarer derimot en interessentmodell. Det siste nivået, Bærekraftig finans 3.0, tilsvarer derimot et nivå hvor selskaper jobber for å skape langsiktig verdi for fellesskapets beste. På dette nivået blir miljømessige og sosiale faktorer prioritert foran finansielle faktorer.

Schoenmaker (2017) sin modell for bærekraftig finans er fremstilt som en lineær modell; Jo mer banken jobber for å maksimere den finansielle avkastningen, jo mindre fokuserer banken på å skape verdier for samfunnet ellers. Men er det en motsetning å skape verdier for sine aksjonærer og å skape verdier for samfunnet ellers?

Figur 5: Nivåer av sosial- og miljømessig verdi

På den ene siden kan våre funn antyde at denne antakelsen stemmer. Intervjuobjektet fra Cultura peker på at deres egenkapitalbevisiere har godtatt en lavere avkastning nettopp fordi banken har driftet med hensyn til bærekraft, samt at hen tror det er mulig å ha en høyere kortsiktig avkastning ved å ikke ta høyde for bærekraft. På den andre siden mener det ene intervjuobjektet fra Sparebanken Vest at deres egenkapitalbevisiere ikke godtar en lavere avkastning selv om banken tar hensyn til bærekraft i kredittvirksomheten. Derimot mener objektet at det å ikke ta høyde for bærekraft vil være direkte negativt på bankens avkastning.

En mulig årsak for at det er forskjell i bankenes oppfatning av lønnsomheten, kan omhandle deres tilnærming til bærekraft. Som diskutert i kapittel 5.2 virker det som om Cultura, Sparebanken Vest og DNB har ulike tilnærminger til bærekraft i kredittvirksomheten. Cultura virker til å ha en tydelig verdibasert tilnærming, og velger å takke nei til potensielle lønnsomme prosjekter dersom ikke kunden utgjør en positiv samfunnsmessig verdi. Det er ikke nok for banken at kunden har lave negative eksternaliteter, kundens drift skal også skape verdier utover det finansielle for samfunnet for at lånet blir innvilget.

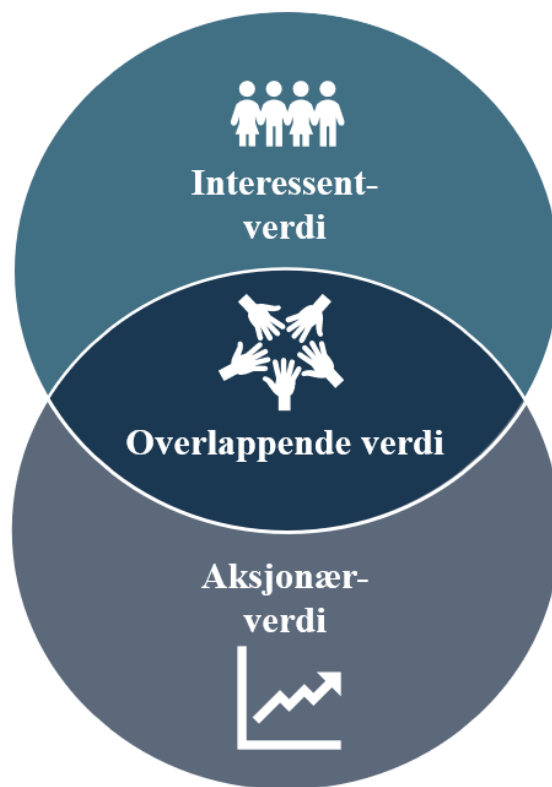
For DNB og Sparebanken Vest sin del, så har de også kriterier som må oppfylles for at kunden skal kunne ta opp lån. Heller ikke hos dem er det nok at kunden ønsker å låne penger til et

finansielt levedyktig prosjekt, kunden kan ikke ha for store negative eksternaliteter. Derimot er det en vesentlig forskjell på å kun godta lån til kunder som utgjør en positiv samfunnsmessig verdi, og å utstede lån til kunder som ikke har for store negative eksternaliteter.

Det kan dermed tenkes at Cultura velger å takke nei til potensielt lønnsomme kunder og prosjekter, for å kunne leve opp til ønsket om å drive verdibasert. Også DNB og Sparebanken Vest virker til å ha elementer av verdibasert tilnærming i kredittvirksomheten, men kombinerer dette i større grad med en risikobasert tilnærming. Dette kan videre bety at kunder som hadde fått avslag hos Cultura, kan få innvilget kreditt hos Sparebanken Vest og DNB.

Derimot mener alle intervjuobjektene at det på lang sikt vil være finansielt lønnsomt å ta høyde for bærekraft i kredittvirksomheten. Dersom denne antakelsen stemmer er det ikke lenger en motsetning mellom å skape verdier for sine aksjonærer og å skape positive sosiale og miljømessige verdier, slik som Schoenmaker (2017) sitt rammeverk for bærekraftig finans antyder. Dersom det er riktig at det er finansielt lønnsomt å integrere bærekraft i kredittvirksomheten, vil det videre bety at man, gjennom å maksimere sin avkastning til aksjonærene, også maksimerer fellesskapets verdier. Tilsvarende vil man, gjennom å maksimere fellesskapets verdier, også maksimere avkastning til sine aksjonærer.

Alt dette kan antyde at verdiskaping ved bærekraft i kredittvirksomheten er langt mer komplekst enn rammeverket for bærekraftig finans, presentert av Schoenmaker (2017), antyder. Det er ikke nødvendigvis en motsetning mellom det å skape finansiell verdi for sine eiere og å skape positive sosiale og miljømessige verdier. Funnene antyder også at hvilken tilnærming man har valgt for bærekraft i kredittvirksomheten også påvirker i hvilken grad man maksimerer aksjonærenes, interessentenes eller fellesskapets verdier. I lys av dette kan det virke som at aksjonærenes og interessentenes verdi kan overlapse, og at det kan finnes synergieffekter mellom finansiell- og samfunnsmessig avkastning gjennom å integrere bærekraft i kredittvirksomheten. Funnene kan videre antyde at styrken av disse effektene blir påvirket av bankens tilnærming til bærekraft i kredittvirksomheten.

Figur 12: Verdiskaping ved bærekraft i kredittvirksomhet

5.4 Konseptuell modell

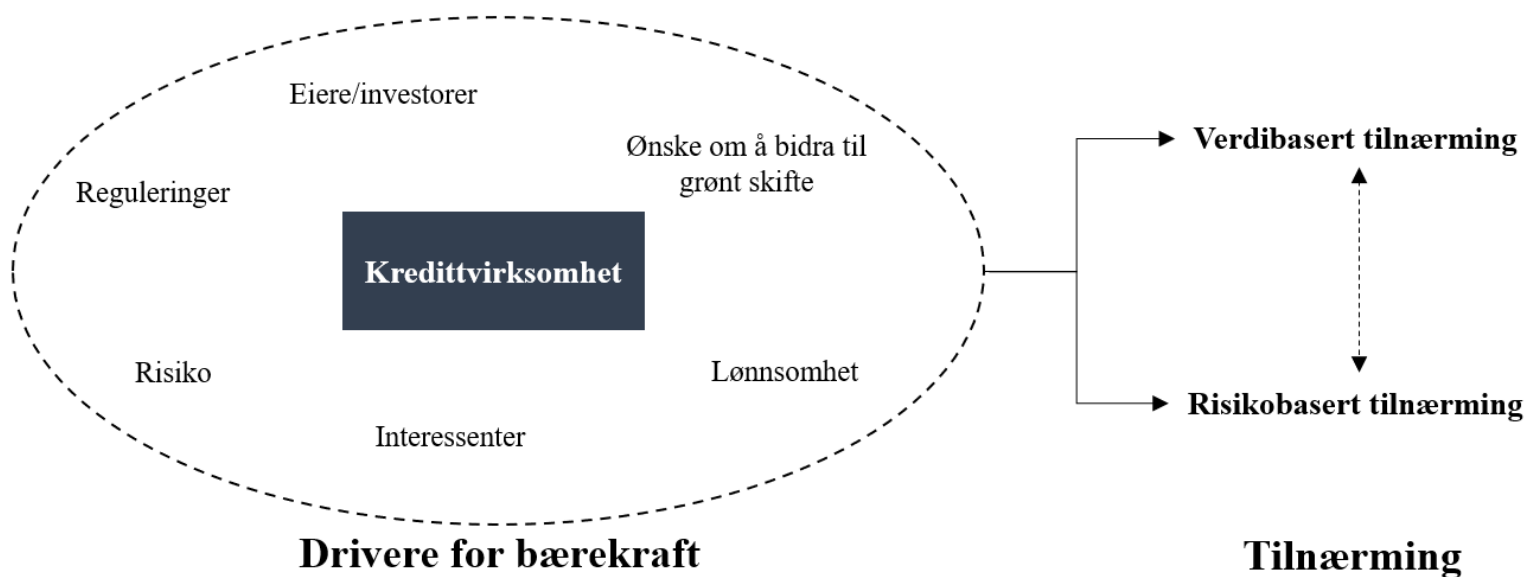
Vi har nå sett hvordan bærekraft er satt på bankenes agenda gjennom drivere som dytter bankene i en bærekraftig retning. Videre har vi sett at bankene velger en kombinasjon av verdi- og risikobasert tilnærming til bærekraft i kredittvirksomheten. I tillegg har vi sett at bankene har ulike styrkeforhold mellom tilnærmingene. Til slutt har vi sett at denne tilnærmingen kan føre til en verdiskapning for bankens aksjonærer eller bankens interessenter, og at disse verdiene kan være overlappende. Våre funn antyder at bankene mener det ikke nødvendigvis er en motsetning mellom å skape verdi for sine aksjonærer og å skape verdi for sine interessenter. Men hvordan henger alle disse delene sammen?

I kapittel 5.1 fant vi at det er ulike drivere som kan ha påvirket bankene til å sette bærekraft i kredittvirksomheten på sin agenda. Drivere som bankene selv trekker frem er eiere, risiko, lønnsomhet, interessenter og ønsket om å bidra til et grønt skifte. I tillegg fant vi at intensiteten mellom de ulike driverne varierer fra bank til bank. Hos Cultura var ønsket om å bidra til et grønt skifte en større driver enn lønnsomhet. Hos DNB og Sparebanken Vest utgjorde lønnsomhet en vesentlig driver for bærekraft i kredittvirksomheten.

Dette stemmer også overens med funnene til Zimmerman (2019), som peker på at banker kan ha en kombinasjon av ulike motiver for å integrere bærekraft i kredittvirksomheten. Videre pekte hun på at det ofte er et motiv som er spesielt viktig for hver bank, slik som at ønske om å bidra til en grønn omstilling virker til å være Cultura sin hoveddriver.

Det er naturlig å knytte bankenes drivere opp mot tilnærmingen bankene har valgt for bærekraft i kredittvirksomheten. Som vi pekte på i kapittel 5.2 antyder funnene våre at Cultura i større grad har valgt en verdibasert tilnærming enn Sparebanken Vest og DNB. Dette kan forklares av at Cultura sin viktigste driver er å bidra til en grønn omstilling. Sparebanken Vest og DNB virker derimot og i større grad drives av lønnsomhet og risikoelementer. Samtidig kommer det frem både gjennom dybdeintervjuene og dokumentanalysen at DNB og Sparebanken Vest har et klart ønske om å bidra til en grønn omstilling. Dette kan være årsaken til at DNB og Sparebanken Vest har en kombinasjon av verdi- og risikobasert tilnærming til kredittvirksomheten.

Funnene antyder altså at det er en sammenheng mellom bankens viktigste drivere og tilnærmingen banken har valgt. Samtidig kan en kombinasjon av ulike drivere føre banken til å ha en kombinasjon av verdi- og risikobasert tilnærming. Det er altså summen av driverne som dytter banken til å velge en tilnærming. Styrkeforholdet mellom tilnærmingene avgjøres av styrkeforholdet mellom driverne. Figuren fra kapittel 5.1 og kapittel 5.2 kan slås sammen til følgende figur:

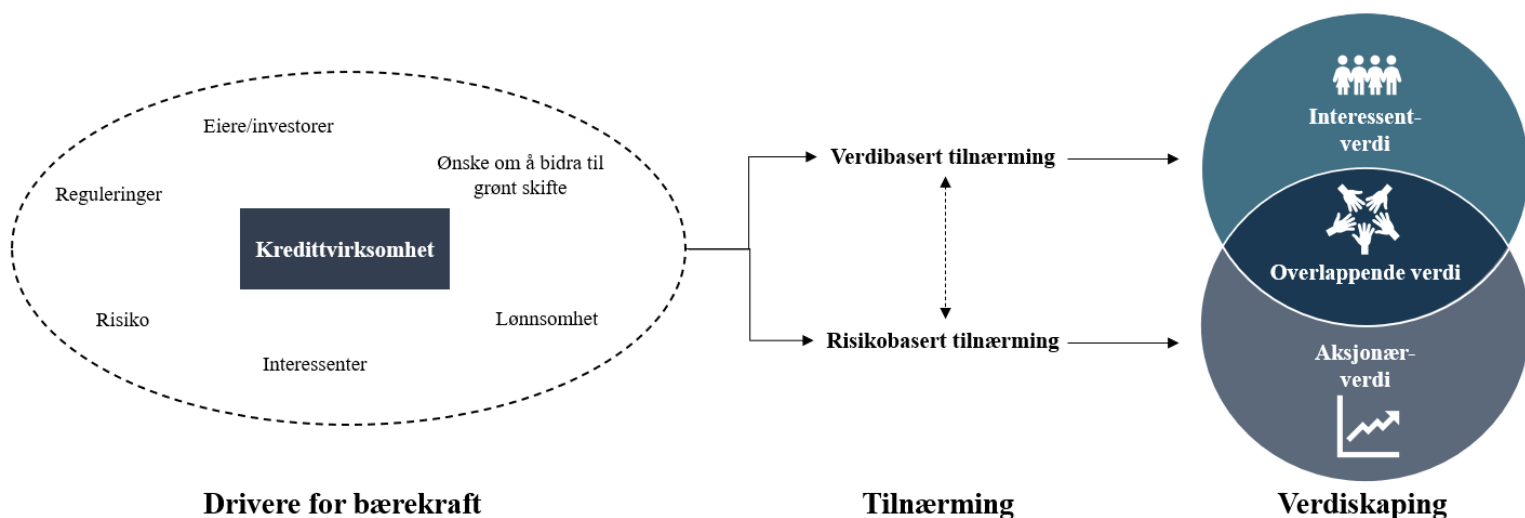

Figur 13: Fra drivere til tilnærming

Summen av drivere avgjør styrkeforholdet mellom en verdi- og risikobasert tilnærming. Bankene kan ha en kombinasjon av verdi- og risikobasert tilnærming.

Til slutt er det også naturlig å trekke en parallell mellom bankens tilnærming og bankens verdiskaping. Som presentert i kapittel 5.3 antyder våre funn at bankene har ulike syn på verdiskaping. Funnene antyder blant annet at Cultura jobber for å skape positiv verdi for samfunnet. Funnene antyder også at DNB og Sparebanken Vest også ønsker å bidra med positiv verdi for samfunnet, men at de samtidig er opptatt av å skape finansiell avkastning til sine investorer.

I lys av dette kan det tenkes at det er en sammenheng mellom i hvilken grad bankene velger en verdibasert eller en risikobasert tilnærming, og hvem bankene skaper verdier for. Cultura, som i stor grad har valgt en verdibasert tilnærming, virker å jobbe for å skape verdi for samfunnet, og ikke for å skape avkastning til sine egenkapitalbevisere. DNB og Sparebanken Vest, som har en kombinasjon av verdi- og risikobasert, virker på sin side til å både jobbe for å skape både finansielle og ikke-finansielle verdier. Våre funn antyder altså at jo mer banken har en verdibasert tilnærming, jo mer jobber banken for å skape verdier utover finansiell avkastning. Videre antyder funnene at jo mer banken har en risikobasert tilnærming, jo mer jobber banken for å skape finansiell avkastning. Dette gir oss følgende konseptuelle modell:

Figur 14: Konseptuell modell

6 Konklusjon

Bærekraft er et komplekst og omfattende tema. Dette kommer frem både av litteraturgjennomgang, dybdeintervjuer og dokumentanalyse. Funnene viser likevel at bankene nå har begynt å sette bærekraft på sin dagsorden, også innenfor sin kredittvirksomhet.

Bankene har blant annet begynt å inkludere bærekraft i sine strategier, forretningsmodeller og tjenester. For kredittvirksomheten har bankene videre valgt å innføre vurderinger av kunder

som også inkluderer ikke-finansielle vurderinger. Blant annet har alle bankene vi har studert i denne utredningen valgt å ekskludere selskaper med svært negative eksternaliteter, slik som kullkraftverk.

Videre kommer det frem at det finnes ulike motiver for hvorfor bankene nå integrerer bærekraft i kredittvirksomheten. På den ene siden finnes det finansielle motiver, slik som at bankene mener og antar at bærekraft omhandler god risikostyring. I tillegg viser funnene at bankene antar, på lang sikt, at å inkludere bærekraft i sin virksomhet vil føre til en høyere lønnsomhet. På den andre siden viser funnene at det finnes verdibaserte motiver, slik som ønsket om å bidra til en grønn omstilling i samfunnet. Rollen som mellomledd i økonomien blir trukket frem som en årsak for at bankene har et særskilt ansvar for å integrere bærekraft i virksomheten.

Disse funnene stemmer til dels overens med rammeverket for bærekraftig finans, presentert av Schoenmaker (2017). Derimot viser våre funn at rammeverket er en for enkel fremstilling av tematikken. Rammeverket blir fremstilt som en lineær modell, men våre funn antyder at bildet er vesentlig mer komplekst. Blant annet antar modellen at det å skape verdi for sine investorer er en motsetning til det å skape verdi for sine interessenter. Derimot finner vi at bankene mener at det å skape en verdi for sine interessenter, gjennom bærekraft i kredittvirksomheten, samtidig er å skape verdi for sine aksjonærer; Det er altså ikke nødvendigvis en motsetning.

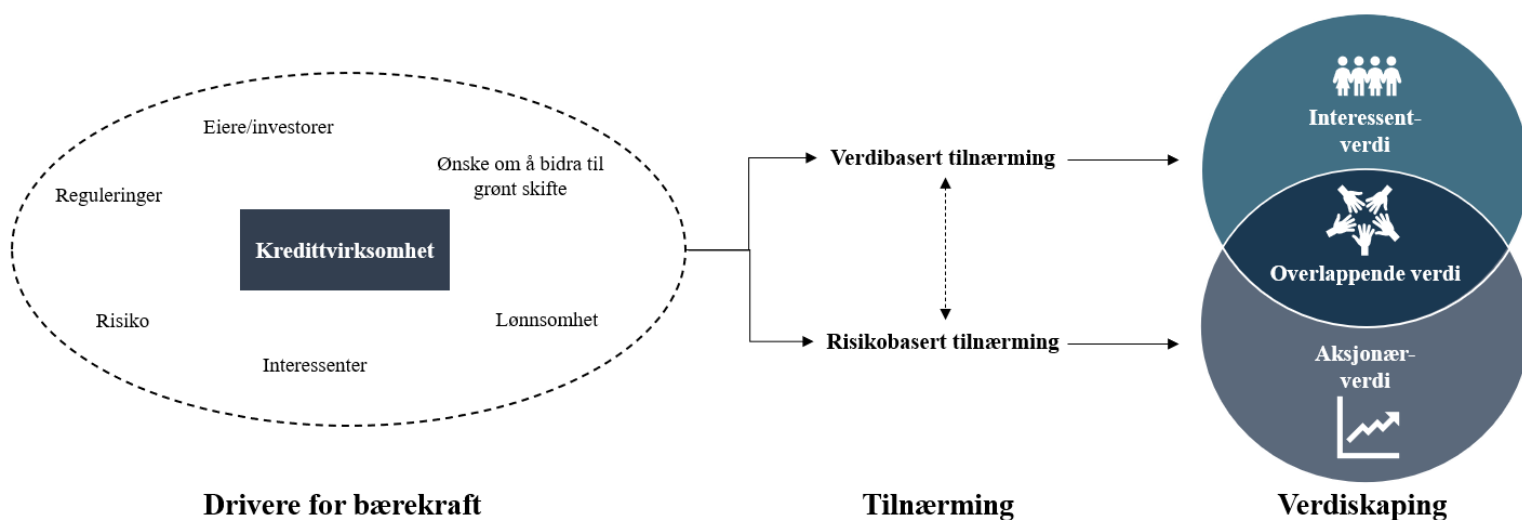
Våre funn antyder at Cultura i større grad har en verdibasert tilnærming til kredittvirksomheten enn DNB og Sparebanken Vest. Cultura har ikke valgt å integrere sosiale og miljømessige forhold i kredittprosesser fordi de mener det er en god måte å tjene mer penger, men fordi de mener de har en etisk og moralsk forpliktelse for dette. Cultura undersøker hvorvidt kunden tilfører positiv samfunnsmessig verdi før de eventuell gjennomfører en konvensjonell kredittvurdering.

Også DNB og Sparebanken Vest integrerer miljømessige og sosiale forhold i kredittvirksomheten fordi de ønsker å bidra til en mer bærekraftig samfunnsutvikling. Derimot antyder våre funn at det i tillegg finnes klare finansielle bakenforliggende drivere. Blant annet mener begge bankene at å integrere bærekraft i kredittprosessen omhandler god risikostyring, og at det kan være ulønnsomt på lang sikt å ikke integrere bærekraft. Derfor mener vi at de har en kombinasjon av en verdibasert og risikobasert tilnærming til kredittvirksomheten.

På spørsmålet om hvordan bankene har integrert bærekraft, mener vi derfor svaret er at bærekraft er integrert med en kombinasjon av en verdibasert og en risikobasert tilnærming. En tilnærming kan dermed utpeke seg, slik som en verdibasert tilnærming virker å utpeke seg for

Cultura. I hvilken grad banken legger vekt på de verdibaserte eller risikobaserte motivene avgjøres av summen av bankens drivere. Interessenter, eiere, investorer, ønsket om å bidra til grønt skifte, risiko, lønnsomhet og reguleringer dytter bankene mot å integrere bærekraft. Risiko, lønnsomhet, reguleringer og eiere kan dytte banken til å ha en risikobasert tilnærming, mens interessenter og ønsket om et grønt skifte kan dytte banken mot en verdibasert tilnærming.

Vi har valgt å oppsummere dette i en konseptuell modell, som vi mener gir et mer riktig bilde på bærekraft i kredittvirksomheten enn Schoenmaker (2017) sitt rammeverk for bærekraftig finans. Vår modell er ikke lineær, og gir rom for at banken kan ha en kombinasjon av risikobasert og verdibasert tilnærming til bærekraft i kredittvirksomheten. Kombinasjonen av drivere vil avgjøre i hvilken grad banken velger en risiko- eller verdibasert tilnærming. Modellen viser videre at interessentenes og aksjonærenes verdi kan overlape. Videre viser modellen at det ikke nødvendigvis er en motsetning mellom det å ta høyde for sosiale- og miljømessige faktorer (interessentenes verdi) og det å maksimere aksjonærenes avkastning (Aksjonærverdi).

Figur 12: Konseptuell modell

7 Begrensninger og videre forskning

7.1 Begrensninger

Formålet med oppgaven var å undersøke hvordan norske banker har integrert bærekraft i kredittvirksomheten. Oppgaven er gjennomført med en kvalitativ forskningsmetode, som medfører noen metodiske begrensninger. Blant annet er det en tidkrevende forskningsmetode, noe som førte til at utvalget ble begrenset til seks intervjuobjekter fordelt på tre banker og et forskningssenter. Vi skulle helst ha inkludert flere banker og intervjuobjekter i studien. Blant annet hadde det vært interessant å gjennomført dybdeintervjuer med andre banker i tilsvarende segment og størrelse.

Det begrensede utvalget fører også til at studien kun omfatter banker i Norge. Dette er en vesentlig begrensning av flere årsaker. Først og fremst er banknæringen sterkt påvirket av internasjonal handel, lovgivning og konkurranse. I tillegg er bærekraftstematikken global. Derfor ville det være naturlig å inkludere internasjonale og utenlandske banker i utredningen for å undersøke fenomenet utover Norge.

En kvalitativ forskningsmetode er også utfordrende fordi den i stor grad baserer seg på intervjuobjektene subjektive holdninger og oppfatninger. Dette fører til at det er vanskelig å anslå blant annet i hvor stor grad bankene har integrert bærekraft, i hvilken grad bærekraft er lønnsomt og i hvilken grad bankene motiveres av ikke-finansielle faktorer. Derfor har vi heller ikke presentert vår konseptuelle modell som absolutte verdier, men legger til grunn at det kan være variasjoner mellom de ulike bankene.

7.2 Videre forskning

EUs taksonomi for bærekraft i finans

I 2020 tredde EUs taksonomi for bærekraftig finans inn. Denne taksonomien skal gjøre det enklere for banker å avgjøre hva som er, og hva som ikke er bærekraftige aktiviteter. Blant annet skal det gjøre det lettere å kvantifisere hva som menes med bærekraft. En spennende problemstilling kan derfor være å undersøke effektene av taksonomien; Hvordan endrer dette bankenes kredittprosesser?

Bærekraft og kredittrisiko

En kvantitativ oppgave kan være å kvantifisere sammenhengen mellom kundens ESG-vurderinger og kundens kredittrisiko. I forberedelsene til denne oppgaven kom det frem at bankene selv antar det er en positiv sammenheng mellom i hvor stor grad kundene tar høyde for sosiale- og miljømessige faktorer i driften, og evnen til å betjene sin kreditt. Derimot påpekte bankene at det foreløpig var gjennomført få studier på dette området. Det hadde derfor vært interessant å sammenligne kundens ESG-risikorangering og kundens risiko for mislighold av lån. I en slik oppgave kan det være aktuelt å kombinere ESG-risikorangeringer fra MSCI eller Sustainalytics med kredittvurderinger på aktuelle kunder.

Litteraturliste

- Bjørntvedt, H. (2019, mai 24). *I dag streiker 10.000 for klimaet*. Hentet januar 10, 2021 fra VG: <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/8mOMWG/i-dag-streiker-10000-for-klimaet-tiden-er-i-ferd-med-aa-renne-ut-i-mange-land>
- Bowen, G. A. (2009). *Document Analysis as a Qualitative Research Method*. Armidale: Emerald Group Publishing Limited. doi:10.3316/QRJ0902027
- Cicero Senter for Klimaforskning. (u.å.). *Om oss*. Hentet desember 07, 2020 fra Cicero: <https://cicero.oslo.no/no/om-oss>
- Coulson, A. (2016). KPMG's True Value methodology: A critique of economic reasoning on the value companies create and reduce for society. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 7(4), ss. 517-530.
- Cultura bank. (1996). *Vedtekter*. Hentet januar 17, 2021 fra <https://www.cultura.no/wp-content/uploads/2018/02/VEDT-20-190627-nye-vedtekter-pga-emisjon.pdf>
- Cultura Bank. (2020). *Årsrapport 2019*. Hentet fra https://www.cultura.no/wp-content/uploads/2020/03/Cultura_Bank_A%CC%8Aarsrapport_2019_v_11_skjerm.pdf
- Cultura bank. (u.å.). *Verdigrunnlag*. Hentet januar 17, 2021 fra Cultura: <https://www.cultura.no/verdigrunnlag>
- DNB ASA. (2020). *Annual Report 2019*. Hentet fra https://vp267.alertir.com/afw/files/press/dnb_asa/202003043677-1.pdf
- DNB ASA. (u.å.). *Bærekraftige kredittprosesser i DNB*. Hentet januar 17, 2021 fra <https://www.dnb.no/portalfont/nedlast/no/om-oss/samfunnsansvar/2018/180418-baerekraftige-kredittprosesser-i-DNB-oppdater.pdf>
- Dyllick, T., & Muff, K. (2015, mars 29). Clarifying the Meaning of Sustainable Business: Introducing a Typology From Business-as-Usual to True Business Sustainability. *Organization & Environment*, ss. 1-19. doi:10.1177/1086026615575176
- Eccles, R., Ioannou, I., & Serafeim, G. (2014). *The Impact of Corporate Sustainability on Organizational Processes and Performance*. Maryland: Institute for Operations Research and the Management Sciences.
-

-
- Erikstad, A. R. (2020, oktober 26). *Sparebanken Vest*. Hentet desember 04, 2020 fra Store Norske Leksikon.
- Etisk Bankguide. (2020a). *Om oss*. Hentet januar 15, 2021 fra Etisk Bankguide: <https://etiskbankguide.no/om-oss/>
- Etisk Bankguide. (2020b). *Detaljert score alle banker 2020*. Etisk Bankguide. Hentet fra <https://etiskbankguide.no/media/496349/detaljerte-skaaringer-2020.pdf>
- Europakommisjonen. (u.å.). *EU taxonomy for sustainable activities*. Hentet januar 18, 2021 fra https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/sustainable-finance/eu-taxonomy-sustainable-activities_en
- Farbrot, A. (2011, juni). Sparebankene lurer teorien. *Magma*, 11(6). Hentet fra <https://www.magma.no/sparebankene-lurer-teorien>
- Finanstilsynet. (2016, mai 27). *Bank og finans*. Hentet januar 15, 2021 fra Finanstilsynet: <https://www.finanstilsynet.no/forbrukerinformasjon/bank-og-finans/>
- Finanstilsynet. (2020). *Kartlegging av foretakenes bærekraftsrapportering*. Finanstilsynet. Hentet januar 11, 2021
- FN-Sambandet. (2019, september 24). *Klimaendringer*. Hentet januar 10, 2021 fra <https://www.fn.no/tema/klima-og-miljoe/klimaendringer>
- FN-sambandet. (2020, desember 22). *FNs klimakonvensjon*. Hentet januar 05, 2021 fra FN-Sambandet: <https://www.fn.no/om-fn/avtaler/miljoe-og-klima/fns-klimakonvensjon>
- Freeman, R. (1984). *Strategic Management: A Stakeholder Approach*. Cambridge: Cambridge University Press. Hentet fra www.cambridge.org/9780521151740
- Friedman, M. (1970, september 13). The social responsibility of business is to increase its profits. *The New York Times Magazine*. Hentet desember 05, 2020 fra <https://www.nytimes.com/1970/09/13/archives/a-friedman-doctrine-the-social-responsibility-of-business-is-to.html>
- Hetland, O. R., & Mjøs, A. (2012). For mye eller for lite lån? *2012*(6). Hentet oktober 12, 2020 fra <https://www.magma.no/for-mye-eller-for-lite-lan>
- Jeucken, M., Bouma, J. J., & Klinkers, L. (2017). *Sustainable Banking: The Greening of Finance*. New York: Taylor and Francis. doi:10.4324/9781351282406
-

-
- Johannessen, A., Tufte, P. A., & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Oslo: Abstrakt Forlag.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lilleholt, K., Gram, T., & Ekberg, E. (2019). *DNB ASA*. Hentet januar 15, 2021 fra Store Norske Leksikon: https://snl.no/DNB_ASA
- Lovdata. (2021). *Lov om årsregnskap m.v. (regnskapsloven)*. Hentet januar 14, 2021 fra <https://lovdata.no/lov/1998-07-17-56/§3-3c>
- Mikkelsen, M. (2019, september 24). *Opprørt Thunberg i FN*. Hentet januar 10, 2021 fra VG: <https://www.vg.no/nyheter/utenriks/i/rAX3bw/opproert-thunberg-i-fn-hvordan-vaager-dere>
- NHO. (u.å.). *Næringslivets bidrag til FNs bærekraftsmål*. NHO. Hentet januar 10, 2021 fra https://www.nho.no/contentassets/3a75ceed49e5432b863a328796221bc9/nho-barekraftmal_rapport.pdf
- Ortiz-de-Mandojana, N., & Bansal, P. (2015, juni 19). The long-term benefits of organizational resilience through sustainable business practices. *Strategic Management Journal*, 37(8). doi:<https://doi.org/10.1002/smj.2410>
- Purvis, B., Mao, Y., & Robinson, D. (2018, september 3). Three pillars of sustainability: in search of conceptual origins. *Sustainability Science*, 2019(14), ss. 681-695. doi:[10.1007/s11625-018-0627-5](https://doi.org/10.1007/s11625-018-0627-5)
- PwC. (u.å.). *Hvordan blir EU-regelverkene til norsk lov?* Hentet januar 14, 2021 fra <https://www.pwc.no/no/bransjer/bank-og-finans/finreg-skolen/grunnleggende-om-finreg/forholdet-til-nasjonale-og-eos-regler/hvordan-blir-eu-regelverkene-til-norsk-lov-.html>
- Saunders, M. N., Lewis, P., & Thornhill, A. (2016). *Research method for business students* (7. utg.). Harlow: Pearson.
- Schoenmaker, D. (2017). *From risk to opportunity: A framework for sustainable finance*. Rotterdam: Rotterdam School of Management. Hentet fra https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3066210
-

-
- Schoenmaker, D., & Schramade, W. (2019). *Principles of Sustainable Finance*. Oxford: Oxford Press.
- Skanche, M. (2016, mars). Fossil Fuel Investments: Fossil fuel investment and the broader.
- Smith, H. J. (2003). The Shareholders vs. Stakeholders Debate. *MITSloan Management Review*, 44(4).
- Sparebanken Vest. (2020a). *Årsrapport 2019*. Hentet fra https://www.spv.no/-/media/Files/Om-oss/Investor_relations/SPV_Aars_delaarsrapporter/2019/A%CC%8Arsrapport-2019-NO.pdf
- Sparebanken Vest. (2020b). *Bedriftsmarked 2020*. Hentet fra https://www.spv.no/-/media/Files/Om-oss/Investor_relations/Ledelsespresentasjoner/2020/Kapitalmarkedsdag-2020_Bedriftsmarked.pdf?la=nb-NO&p=73CB38978F6BE3A047CFD39C7DD962D14B2E4FC4
- Sparebanken Vest. (2020c). *Bærekraftige lån*. Hentet januar 17, 2021 fra <https://www.spv.no/-/media/Digitalt-Salg/Om-oss/Sustainability-library/Sustainable-product-framework.pdf>
- UN Global Compact. (u.å.). *United Nations Global Compact*. Hentet januar 12, 2021 fra <https://globalcompact.no/>
- UNEP FI. (2020, desember 07). *Signatories*. Hentet januar 10, 2021 fra United Nations Environment - Finance Initiative: https://www.unepfi.org/wordpress/wp-content/uploads/2020/12/Bank-Signatories_Dec7-1.pdf
- Verdenskommisjonen for miljø og utvikling. (1987). *Vår felles framtid*. Geneve: Tiden Norsk Forlag.
- Wæhle, E., Dahlum, S., & Grønmo, S. (2020, mai 14). *Case-studie*. Hentet november 16, 2020 fra Store Norske Leksikon: <https://snl.no/case-studie>
- Yin, R. (2018). *Case study research and applications: Design and methods* (6. utg.). Los Angeles: SAGE Publications.
-

Zimmermann, S. (2019, april 15). Same Same but Different: How and Why Banks Approach Sustainability. *MDPI AG*, s. 2267. doi:<https://doi.org/10.3390/su11082267>

Vedlegg

Vedlegg I: Intervjuguide DNB, Sparebanken Vest og Cultura

- Informasjon om anonymitet og gjennomføring av intervju
 - Notater underveis, mulighet til å godkjenne i ettertid
- Rask oppsummering av tema for intervjuet
 - Låneprodukter – Bedriftsmarked
 - Struktur for intervjuet

INTERVJUSPØRSMÅL:

<p><i>Tema 1: Bærekraft</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) Hvordan jobbes det med bærekraft i deres bank? <ol style="list-style-type: none"> a) Hvordan implementeres bærekraft i bankens strategi og driftsmodeller? b) Sammenlignet med andre banker? 2) Når startet, og hvordan har arbeidet med bærekraft utviklet seg? 3) I hvilken grad vektlegges bærekraft i kredittprosessen? 4) Hvordan implementeres bærekraft i kredittprosesser? <ol style="list-style-type: none"> a) Hva legges til grunn? b) Hvilke verktøy benyttes? 5) Hvor stor andel av lånesøknader blir vurdert også på bakgrunn av bærekraft?
<p><i>Tema 2: Drivere og motivasjon for bærekraft</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hvilke interessenter er de viktigste for å integrere bærekraft? <ol style="list-style-type: none"> a. Eksterne interessenter: Kunder, leverandører, fagforeninger, etc. b. Interne interessenter: Ansatte, ledelse, styre, eiere, etc. 2. Hvordan inkluderes interessenter i bærekraftsarbeidet til banken? 3. Hvor mye har nye reguleringer å si for integrering av bærekraft? <ol style="list-style-type: none"> a. Bærekraftsrapportering (TCFD, NFRD) b. Norsk lovgiving (Regnskapsloven §3-3c) c. Hvordan vil dette påvirke bærekraftsarbeidet i årene som kommer? d. Proaktiv vs. reaktiv? 4. Hva er de viktigste årsakene for å integrere bærekraft i utlånspraksisen? <ol style="list-style-type: none"> a. For å kunne redusere risiko? For å kunne minimere informasjonsasymmetri? b. Ønske om å bidra til det grønne skiftet? c. Finansielle vs. ikke-finansielle motivasjoner 5. Hvilken etterspørsel er det etter grønne lån?
<p><i>Tema 3: Bærekraft og forretningsmessige forhold</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oppleveres det at det er en sammenheng mellom bærekraft og kundens kredittrisiko/risiko for mislighold? 2. Oppleveres det som lønnsomt å drive bærekraft i bank? 3. Finnes det forretningsmessige insentiver for å drive bærekraft i bank? <ol style="list-style-type: none"> a. Billigere innlånskostnad for banken? b. Lavere kredittrisiko på grunn av bærekraft? c. Hvordan blir bankens omdømme påvirket assosiasjoner med bærekraftige/ikke-bærekraftige kunder? 4. Kan fokuset på bærekraft gå utover andre forretningsmessige forhold?
<p><i>Tema 4: Bærekraft og bankenes samfunnsansvar</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hva er formålet og misjonen med bærekraftsarbeidet? 2. Kan bankene bidra til at andre industrier blir mer bærekraftige? <ol style="list-style-type: none"> a. Hvordan, og hvor mye påvirkningskraft? 3. Er det riktig at bankene har et samfunnsmessig ansvar å integrere bærekraft i sine kredittvurderinger? 4. Hvordan vil dere øke fokuset på bærekraft i årene som kommer?

Vedlegg II: Intervjuguide Cicero

<i>Domain 1: Sustainable banking</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. How is the financial sector responding to the current social and environmental threats? 2. How has sustainability been implemented within the banking industry until today? <ol style="list-style-type: none"> a. Core business? b. In the bank's strategy? 3. Is there any difference in how Norwegian banks are implementing sustainability and climate risk in their strategies and business models? 4. What is the difference between good and bad practices for incorporating climate risk and sustainability within finance?
<i>Domain 2: Stakeholders & sustainable motives</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Who is driving the change within the banking industry? <ol style="list-style-type: none"> a. External stakeholders: Customers, general public, government, regulations? b. Internal stakeholders: Employees, boards, owners? 2. What are the financial institutions motives for implementing sustainability? <ol style="list-style-type: none"> a. To participate in the "green transition"? b. To become more profitable? c. To mitigate climate risks? d. Cheaper funding through "Green bonds"? 3. Is it possible to align financial institutions interests and sustainability? 4. To what extent does a financial institution's motivation for going green affect their implemented level of sustainability?
<i>Domain 3: Finance and climate risk</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. What threat do companies face due to climate risk? <ol style="list-style-type: none"> a. How does this impact associated banks? 2. What are the biggest challenges for banks regarding climate risk? 3. How can banks implement climate risk in their business models? 4. How do you see financial institutions implementing climate risk and sustainability in the future?
<i>Domain 4: Sustainability and social responsibility in banking</i>	<ol style="list-style-type: none"> 5. Why is sustainable finance important? 6. To what extent is it the financial institutions responsible for implementing sustainability? 7. Could financial institutions contribute to making other industries more sustainable? 8. What is the potential within climate risk and sustainability? <ol style="list-style-type: none"> a. Green investments b. Green bonds c. Green loans d. Fintech

Final questions:

1. What are your predictions for the future in terms of financial institutions continued work with sustainability?
 - a. Broader or different focus?
 - b. Taxonomy
2. Do you see any related topic in which we have not discussed throughout this interview?
3. Financial sector is doing good - do you agree?